

BOSNA I HERCEGOVINA

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE

**PRVO IZVJEŠĆE
NA TAMELJU ČLANKA 8. STAVAK 1. FAKULTATIVNOG
PROTOKOLA
UZ KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA
U POGLEDU UKLJUČIVANJA DJECE U ORUŽANE SUKOBNE**

svibanj 2008.

Bosna i Hercegovina
Prvo izvješće na temelju članka 8. stavak 1.
Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima
Djeteta u pogledu uključivanja djece u oružane sukobe

SADRŽAJ

Uvod-----	5
I OPĆE MJERE PROVEDBE PROTOKOLA -----	6
1. Definicija djeteta u nacionalnom zakonodavstvu-----	6
2. Opis procesa pripreme izvješća-----	6
3. Opis mjerodavnosti vladinih institucija-----	9
4. Pravni status Fakultativnog protokola u domaćem zakonodavstvu -----	12
5. Provedba Fakultativnog protokola u pogledu svih teritorija i osoba pod jurisdikcijom države ugovornice -----	13
6. Rezerve koje je država ugovornica stavila na pojedine odredbe Protokola -----	14
7. Određivanje starosne dobi prilikom ratifikacije ili pristupanja Protokolu -----	14
8. Odjeli ili tijela Vlade koji imaju prvenstvenu odgovornost za provedbu Protokola i uspostavljeni mehanizmi koordinacije između ovih odjela i tijela, kao i s civilnim društvom, uključujući medijske i akademsku zajednicu -----	14
9. Obuka o ljudskim pravima odnosno odredbama Protokola koje se pružaju svim relevantnim profesionalnim skupinama -----	19
10. Raščlanjeni podaci o broju djece ispod 18 godina koja su dobrovoljno regrutirana u državne oružane snage, djece koja su regrutirana i korištena u neprijateljstvima od strane oružanih snaga u državi, broju djece optužene za ratne zločine i broju djece žrtava praksi koje zabranjuju Fakultativni protokol među izbjeglicama i tražiteljima azila -----	21
11. Neovisne nacionalne institucije za ljudska prava i njihova uloga u provedbi Protokola -----	21
12. Analiza faktora i poteškoća koji utječu na stupanj ispunjenja obveza vlasti Bosne i Hercegovine prema Fakultativnom protokolu -----	21
II PREVENCIJA -----	22
1. Mjere koje su poduzete, uključujući zakonodavne, administrativne i druge naravi kako bi se osiguralo da osobe koje nisu napunile 18 godina ne budu obvezno regrutirane u oružane snage i da ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima -----	22
2. Postupak obvezne regrutacije (od uvođenja u evidenciju do stupanja u oružane snage) -----	23
3. Dokumneti koji se smatraju vjerodostojnim i potrebni su radi provjere dobi prije primanja u obveznu vojnu službu -----	24
4. Zakonske odredbe koje omogućavaju da se starosna dob regrutiranja smanji u izuzetnim okolnostima (u izvanrednom stanju)-----	27

5. Minimalna starosna dob za regrutiranje u obveznu vojnu službu -----	27
6. Dragovoljno regrutiranje - garancije koje osiguravaju da je regrutiranje dragovoljno, medicinski pregledi prije regrutiranja dragovoljaca, dokumenti potrebni za provjeru starosne dobi dragovoljaca, informacije dostupne dragovoljcima, njihovim roditeljima ili zakonskim starateljima koje su im potrebne radi formiranja mišljenja -----	27
7. Primjena vojnih zakona ili disciplina na regrute ispod 18 godina starosti i raščlanjeni podaci o broju takvih regruta kojima se sudi ili koji su u pritvoru -----	27
8. Minimalna starosna dob upisa u škole koje su u sklopu ili koje su pod kontrolom oružanih snaga -----	28
9. Podaci o školama koje su u sklopu ili koje su pod kontrolom oružanih snaga države, podaci o učenicima koji pohađaju vojne škole, žalbe dostupne djeci koja pohađaju vojne škole -----	28
10. Napori države da se osigura potpuna primjena članka 28 i 29 Konvencije o pravima djeteta u pogledu osiguranja prava na obrazovanje -----	28
11. Identificiranje djece koja su zbog svog ekonomskog i socijalnog statusa podložna praksama koje su suprotne Protokolu-----	28
12. Pojediniosti o mjerama poduzetim od strane države ugovornice radi sprječavanja regrutiranja djece u oružane snage različite od oružanih snaga države -----	29
13. Informacije o mjerama poduzetim za sprječavanje napada na civilne objekte zaštićene prema međunarodnom humanitarnom pravu i drugim međunarodnim instrumentima, uključujući mjesta u kojima se općenito nalazi znatan broj djece -----	29
14. Kampanje ili druge mjere poduzete na podizanju svijesti javnosti o načelima i odredbama Protokola -----	30

III ZABRANA I SRODNA PITANJA ----- 34

1. Informacija o odredbama kaznenih i drugih zakona koje se smatraju bitnim za provedbu odredbi Protokola i imaju za cilj zabranu učešća djece u oružanim sukobima i zastara kaznenog gonjenja za takva djela -----	34
2. Odredbe zakona koje su na snazi, a u suprotnosti su odredbama Protokola i smatraju se preprekom za njegovu provedbu -----	35
3. Da li je Bosna i Hercegovina potpisnica Dopunskih protokola I-II uz Konvencije iz 1977. godine, Konvencije MOR-a (ILO) 182. o zabrani i eliminaciji najtežih oblika rada djece i Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda (1998) -----	35
4. Informacije o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba, kao što su privatne, vojne ili sigurnosne kompanije, za radnje i aktivnosti nabrojane u Protokolu -----	35
5. Informacija o tomu koje nacionalne zakonske odredbe predviđaju uspostavljanje eksteritorijalne nadležnosti nad ozbiljnim kršenjem međunarodnog humanitarnog prava i da li je do sada država ugovornica primjenjivala svoju nadležnost nad regrutiranjem djece kao ratni zločin-----	35
6. Zakoni, politike i prakse država koje se odnose na ekstradiciju osoba optuženih da su počinile kaznena djela navedena u Protokolu, uključujući međunarodne sporazume za suradnju sa susjednim državama ugovornicama u pogledu istrage -----	36

IV ZAŠTITA, OPORAVAK I REINTEGARC IJA ----- 38

Informacije o mjerama koje su poduzete kako bi se osiguralo da se prava i najbolji interes djece žrtava praksi poštuju i da im se pruži pomoć u društvenoj integraciji, dajući posebnu pozornost spajanju obitelji, fizičkom i psihološkom oporavku djece -----

-----38

V MEĐUNARODNA POMOĆ I SURADNJA ----- 42

Informacije o mjerama za jačanje međunarodne suradnje u pogledu provedbe Protokola, uključujući tehničku suradnju i financijsku pomoć-----

42

VI OSTALE ZAKONSKE ODREDBE----- 43

Domaći zakoni i drugi pravni akti, kao i odredbe međunarodnog prava obvezujuće za državu, koji su na snazi i smatraju se korisnim za ostvarenje prava djeteta -----

43

Uvod

1. 25. svibnja 2000.godine, Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta u pogledu uključivanja djece u oružane sukobe, koji dopunjava Konvenciju o pravima djeteta u pogledu uključivanja djece u oružane sukobe.
2. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, na temelju odluke Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine broj 34/02 od 7.4.2002.godine, na 130. sjednici održanoj 19. ožujka 2002.godine donijelo je Odluku o ratificiranju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružanom sukobu („Službeni glasnik BiH“, broj 5/02).
3. Budući da je Bosna i Hercegovina Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta, koji se odnosi na angažiranje djece u oružani sukob, potpisala 7.9.2000.godine, a isti je ratificirala 10.10.2003.godine, izvještajni period obuhvatit će period od dana ratifikacije Protokola do dana podnošenja izvješća.
4. Ratifikacijom Fakultativnog protokola Bosna i Hercegovina je preuzela obvezu da poduzme sve odgovarajuće mjere kako bi osiguralo da pripadnici oružanih snaga BiH koji nisu navršili 18 godina starosti ne učestvuju izravno u borbama, ne podliježu obveznoj regrutaciji u oružane snage i usvoji zakonske mjere kojima se takva praksa zabranjuje i smatra kaznenom.
5. U skladu s člankom 8. stavak 1. Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružani sukob, Bosna i Hercegovina podnosi Prvo inicijalno izvješće Komitetu za prava djeteta o mjerama koje su poduzete radi provedbe odredbi sadržanih u Fakultativnom protokolu.
6. Podneseno Inicijalno izvješće daje prikaz zakonodavnih, administrativnih, pravosudnih i ostalih mjera koje se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, a odnose se na odredbe Protokola.
7. Izvješće je sačinjeno na temelju Revidiranih smjernica za pripremu Inicijalnog izvješća iz rujna 2007.godine, kojeg države ugovornice dostavljaju prema članku 8. stavak 1. Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o sudjelovanju djece u oružanim sukobima.
8. Na temelju nacionalnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini postoji opća zabrana regrutacije djece.

DIO I

OPĆE MJERE PROVEDBE PROTOKOLA

Definicija djeteta u nacionalnom zakonodavstvu

Definicija djeteta u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu može se u nekim zakonima identificirati kao izravno preuzeta opća definicija iz Konvencije o pravima djeteta, ili kao složena neizravna definicija kojom se odlučuje o nekom pravu djeteta.

U pogledu kazneno-pravne odgovornosti, zaštite djeteta kao svjedoka, građansko-pravnog statusa djeteta, prava djeteta na rad, zdravstvene zaštite djeteta, postoje određene starosne granice unutar 18 godina starosti, kojima se utvrđuju određena prava odnosno obveze djeteta, međutim djetetom u Bosni i Hercegovini smatra se svaka osoba do 18 godina kada postaje punoljetna i stječe pravnu sposobnost.

1. Opis procesa pripreme izvješća

- Informacije o političkoj strukturi, osnovama pravnoga sustava i drugi statistički podaci karakteristični za Bosnu i Hercegovinu, sadržani su u Temeljnem dokumentu (CORE DOKUMENT). Temeljni dokument Bosne i Hercegovine dostavljen je Uredu visokog komesara za ljudska prava pod br. HRI /CORE / 1 /A dd 89 / rev. 1.
- U prvoj fazi pripreme izvješća, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH kao nositelj aktivnosti, imenovalo je tročlanu radna skupinu sa zadatkom da poduzmu sve neophodne radnje i mjere u cilju osiguranja uključenosti nadležnih vladinih i nevladinih institucija i međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini u izradu ovoga izvješća.
- Nakon što su članovi radne skupine, imenovani od strane mjerodavnih institucija na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini, sačinili prvi radni tekst izvješća, dana 7.4.2008.godine, zakazana je javna rasprava kojoj su prisustvovali predstavnici vladinog i nevladinog sektora i predstavnici međunarodne zajednice. Javna rasprava je zakazana s ciljem upoznavanja šire društvene zajednice s obvezama koje je Bosna i Hercegovina preuzela ratifikacijom Protokola i davanja konačnih prijedloga i komentara na radni tekst izvješća, radi njegovog finaliziranja i upućivanja Vijeću ministara Bosne i

Hercegovine na razmatanje i odluku. Primjedbe i prijedlozi dati na javnoj raspravi sastavni su dio ovoga teksta. Na javnoj raspravi učestvovali su predstavnici sljedećih institucija/organizacija:

Predstavnici vladinih institucija:

1. *Ministarstva za ljudska prava Bosne i Hercegovine (kao kordinatori aktivnosti)*
2. *Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine*
3. *Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine*
4. *Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine*
5. *Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine*
6. *Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine*
7. *Ureda državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne imigracije Bosne i Hercegovine*
8. *Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine*
9. *Zajedničkog povjerenstva za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku parlametarne skupštine Bosne i Hercegovine*
10. *Ombudsmena Republike Srpske*
11. *Ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine*
12. *Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*
13. *Odjela za obrazovanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*
14. *Odjela za zdravstvo Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*
15. *Javnog tužiteljstva Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*
16. *Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske*
17. *Ministarstva unutarnjih poslova Republike Srpske*
18. *Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske*
19. *Ministarstva pravde Republike Srpske*
20. *Republičko tužiteljstvo Republike Srpske*
21. *Federalnog ministarstva zdravstva*
22. *Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke*
23. *Federalnog ministarstva rada i socijalne politike*
24. *Federalno ministarstvo unutarnjih poslova*
25. *Federalno tužiteljstvo*
26. *Fakultet političkih nauka Sarajevo*

27. *Fakultet kriminalističkih nauka Sarajevo*

Predstavnici nevladinih udruga:

28. *Vesta Tuzla*

29. *Istraživačko dokumentacijskog centra*

30. *Žena BiH Mostar*

31. *Naša djeca Sarajevo*

32. *BiH novinara*

33. *Zemlja djece Tuzla*

34. *Međureligijsko vijeće Bosne i Hercegovine*

35. *Helsinškog komiteta za ljudska prava Bosne i Hercegovine*

36. *Djeca stubovi svijeta Sarajevo*

37. *Budućnost Modriča*

38. *La Strada Mostar*

39. *Lara Bijeljina*

40. *Medica Zanica*

41. *Udruga žena BiH Mostar*

42. *Zdravo da ste Banja Luka*

43. *Vijeće za štampu*

Predstavnici međunarodne zajednice:

44. *Save the Children UK*

45. *Međunarodni komitet crvenog križa (MKCK)*

46. *Save the Children Norway*

47. *UNICEF*

- Uloga međunarodnih organizacija (UNICEF, Save the Children UK, Save the Children Norway, UNICEF, ICRC i dr.) u promociji dječjih prava u Bosni i Hercegovini i izradi ovoga izvješća bit će obrađena u dijelu koji se odnosi na međunarodnu suradnju.
- U izradi izvješća učestvovala su sljedeće vladine institucije:
 - Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
 - Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine;
 - Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine;

- Ombudsmen za ljudska prava Bosne i Hercegovine;
- Ombudsmen Republike Srpske;
- Ombudsmen Federacije Bosne i Hercegovine;
- Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;

1 (a) Opis mjerodavnosti vladinih institucija

- **Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine** mjerodavno je da provodi zakonom utvrđene aktivnosti koje se odnose na promociju i zaštitu individualnih i kolektivnih ljudskih prava, kao i druge aktivnosti utvrđene Zakonom, u koje spada i koordiniranje i priprema izvješća mjerodavnim domaćim tijelima i institucijama i međunarodnim institucijama i organizacijama o provedbi obveza iz međunarodnih konvencija i međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava.
- **Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine** mjerodavno je za stvaranje i održavanje obrambenog kapaciteta kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke neovisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine. Također, Ministarstvo obrane BiH mjerodavno je za zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima vezanim za pitanje obrane, nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, izradu, pregled i ažuriranje obrambene politike Bosne i Hercegovine koju odobrava Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, a usvaja Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, izradu i odobravanje politika i propisa glede organizacije, administracije, obuke, opremanja i uporabe Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, osiguravanje da Bosna i Hercegovina poštuje međunarodne obveze vezane za pitanja obrane, aktiviranje jedinica pričuvnog sastava za sve operacije, izuzev planirane obuke, razmještaj ili uporabu bilo kojeg dijela Oružanih snaga izvan Bosne i Hercegovine za sve operacije ili aktivnosti obuke, uspostavu postupka za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih katastrofa i nesreća, po ovlaštenjima datim od Predsjedništva Bosne i Hercegovine, ustanovljavanje postupka koji osigurava transparentnost funkcija Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine, i ostale mjerodavnosti definirane u Zakonu.
- **Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine** mjerodavno je za administrativne funkcije vezane za pravosudna tijela na državnoj razini, međunarodnu i međuentitetsku pravosudnu suradnju, osiguravanje da zakonodavstvo BiH i njegova provedba na svim razinama budu sukladni obvezama BiH koje proizlaze iz međunarodnih sporazuma i da djeluje kao središnje usklađujuće tijelo za osiguravanje usklađenosti zakonodavstva i standarda pravosudnoga sustava među entitetima.
- **Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine** je neovisna institucija uspostavljena u cilju promoviranja dobre uprave i vladavine prava, zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih osoba, kako je zajamčeno posebice Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku tog Ustava koja će s tim u vezi nadgledati aktivnosti institucija

Bosne i Hercegovine, njezinih entiteta i Distrikta Brčko. Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine mjerodavan je za: razmatranje predmeta koji se odnose na slabo funkcioniranje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjenih od strane bilo kojeg organa vlade, i to po prijemu žalbe ili ex officio. Mjerodavnost institucije sadrži ovlaštenja da provodi istrage u svim žalbama vezanim za slabo funkcioniranje sudskoga sustava ili nepravilnog procesuiranja individualnih predmeta i da preporuča odgovarajuće pojedinačne ili opće mjere. Ombudsman može proslijediti predmete o navodnim povredama ljudskih prava najvišim sudskim tijelima Bosne i Hercegovine koja su mjerodavna za pitanja ljudskih prava, sukladno pravilima koja reguliraju ulaganje žalbe navedenim tijelima, kad god ustanovi da je to neophodno za učinkovito provođenje svojih dužnosti. Protiv odluka ombudsmena ili Institucije nije moguće uložiti žalbu.

- **Ombudsmen Republike Srpske - zaštitnik ljudskih prava** mjerodavan je za rješavanje specifičnih probleme koje pojedinac ili dijete imaju u odnosu prema organima vlasti. Ombudsmen svojim izvješćima i preporukama obvezuje vlade i parlamente da otklone, bilo diskriminirajuće propise, bilo administrativnu praksu koja proizvodi masovna kršenja prava i objavljujući svoja izvješća u medijima, općenito podižu svijest o ljudskim pravima i utječu na ponašanje i odgovornost vlasti. U okviru institucije Ombudsmena Republike Srpske postoji poseban Odjel za prava djeteta. Kroz poseban projekt zaštite prava djeteta ombudsmeni se bave stalnom borbom za zaštitu temeljnih i svih ostalih dječjih prava i sloboda, a naročito prava djece izbjeglica, raseljenih osoba i socijalno ugroženih kategorija afirmacijom prava djece na život, osobnu sigurnost i slobodu kretanja, analizom i ukazivanjem na ključne uzroke nefunkcioniranja struktura vlasti kod donošenja odluka koje se tiču djece.
- **Institucija ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine** utemeljena je Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, gdje se u poglavlju II B. Ustava predviđa imenovanje tri ombudsmena. Ombudsmeni su dužni štiti ljudsko dostojanstvo, prava i slobode zajamčene Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, instrumentima za zaštitu ljudskih prava navedenim u Ankesu ustava i ustavima kantona/županija. Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine utvrđeno je da su ombudsmeni neovisni u vršenju svojih funkcija i nijedna osoba niti tijelo vlasti ne mogu se miješati u te funkcije. Ombudsmeni mogu ispitivati djelatnosti bilo koje institucije Federacije, kantona/županije ili općine, kao i bilo koje druge institucije ili osobe koje su negirale ljudsko dostojanstvo, prava i slobode, uključujući provođenje etničkoga progona ili održavanje njegovih posljedica.

Napomena: U tijeku je postupak prijenosa mjerodavnosti s institucije entiteskih ombudsmena na Instituciju ombudsmena Bosne i Hercegovine. U vezi s prijenosom mjerodavnosti potrebno je napomenuti da je Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine usvojila Zakon o načinu prestanka funkcioniranja Institucije ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine i prijenosa njezinih mjerodavnosti na Instituciju ombudsmena Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 51/07). Nacrt istog zakona u Republici Srpskoj bio je uvršten na dnevni red Narodne skupštine

Republike Srpske, a nakon njegovog neprihvatanja od strane Odbora za predstavljanje, prijedloge i društveni nadzor Narodne skupštine Republike Srpske, povučen od strane predlagača. U međuvremenu je Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine imenovao Ad hoc povjerenstvo, čiji zadatak je raspisivanje javnoga natječaja za imenovanje ombudsmena Bosne i Hercegovine. U veljači 2008. Povjerenstvo je donijelo odluku i elaborat za uspostavljanje posebnog odjela za praćenje ostvarenja prava djece pri Instituciji ombudsmena Bosne i Hercegovine, koji će u skoro vrijeme biti i uspostavljen. U trenutku finaliziranja teksta ovoga izvješća postupak izbora ombudsmena Bosne i Hercegovine nije bio okonačan.

- **Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine** (vidi CORE document) je jedinstvena administrativna jedinica lokalne samouprave koja je pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Ovlasti Distrikta po pitanju lokalne samouprave rezultat su delegiranja Vladi Distrikta od strane oba entiteta svih ovlasti u vezi s upravom na teritoriju predratne Općine, definirane u Statutu, tj. delegiranja svih ovlasti koje su prethodno vršili entiteti i tri općinske vlade.

Entiteti u okviru Distrikta izvršavaju samo one Funkcije i ovlasti koje su im povjerene odredbama ovoga statuta u trenutku njegovog stupanja na snagu. Nijednom od entiteta vlasti Distrikta neće dodijeliti ili povjeriti bilo koju funkciju upravljanja ili ovlast koja nije posebno dodijeljena ili povjerena odredbama ovoga statuta u trenutku njegovog stupanja na snagu. Ustav Bosne i Hercegovine, kao i važeći i zakoni i odluke institucija Bosne i Hercegovine, izravno su primjenjivi na cijelom teritoriju Distrikta. Zakoni i odluke svih vlasti Distrikta moraju biti u skladu s važećim zakonima i odlukama institucija Bosne i Hercegovine.

Ranijim Statutom Brčko Distrikta BiH vojna i alternativna služba bila je regulirana na način da stanovnici Distrikta ne podliježu obvezi služenja vojne ili druge entitetske službe i ne mogu dobrovoljno učestvovati u vojnim službama entiteta. Stanovnici Distrikta ne mogu pripadati rezervnom sastavu u vojskama entiteta. Alternativna služba entitetskim vojnim službama za stanovnike Distrikta može biti predviđena zakonom.

Izmjenama i dopunama Statuta Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (članak 7. Statuta) koji je stupio na snagu 2. veljače 2007.godine, utvrđeno je da jedine vojne snage čija nazočnost je dopuštena na teritoriju Distrikta su oružane snage Bosne i Hercegovine i međunarodne i druge oružane snage nazočne primjereno sporazumu s Bosnom i Hercegovinom o razmještanju snaga ili aktu ovlaštenja Sjevernoatlanskog pakta, Europske zajednice ili Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Nikakvim drugim vojnim snagama bilo koje vrste, uključujući, ali ne ograničavajući se na entitetske ili paravojne snage, neće biti dopuštena nazočnost u Distriktu (Izmjene i dopune Statuta Brčko Distrikta su u prilogu izvješća).

2. Pravni status Fakultativnog protokola u domaćem zakonodavstvu

- Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o uključenosti djece u oružanim sukobima u pravnom sustavu Bosne i Hercegovine ima položaj kao domaći zakoni, te se može, u slučaju njegovog sukoba s unutarnjim zakonodavstvom i izravno primjenjivati.
- Naime, Bosna i Hercegovina spada u red monističkih država, koje zaključene (i ratificirane) međunarodne ugovore smatraju dijelom jedinstvenog pravnog poretka države, jednako kao i domaće zakonodavstvo. Iz odredbe članka III.3.b) Ustava Bosne i Hercegovine koji propisuje «Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta», da se zaključiti da su opća načela međunarodnog prava dio pravnog poretka u Bosni i Hercegovini i kada se ne radi o nekom konkretnom međunarodnom ugovoru već da ona postoje sama za sebe i čine ključni dio pravnoga sustava u Bosni i Hercegovini.
- Bosna i Hercegovina potpisnica je svih međunarodnih ugovora iz oblasti ljudskih prava, uključujući međunarodne dokumente kojima se isključivo promoviraju i štite prava djece, i obvezna je provoditi ih.
- Međunarodni standardi o ljudskim pravima i slobodama i Konvencija o pravima djeteta s dodatnim protokolima obvezuju vlasti Bosne i Hercegovine da kreiraju i usvoje određene instrumente i osiguraju mehanizme za njihovu implementaciju u cilju promocije i zaštite dječjih prava
- Konvenciji o pravima djeteta (CRC) (1989) Bosna i Hercegovina pristupila je dana 6.3.1992.godine, i ista je u Bosni i Hercegovini postala važeća na temelju Zakona o ratifikaciji Konvencije UN-a o pravima djeteta ("Službeni list RBiH", broj 2/92 i 13/94).
- Standardi zaštite prava djeteta koji su utvrđeni Konvencijom o pravima djeteta i njezinim protokolima, predstavljaju osnovu za usklađivanje zakonodavstva i prakse Bosne i Hercegovine s ovim principima i standardima.
- Ratifikacijom Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o zabrani učešća djece u oružanim sukobima (Odluka o ratifikaciji Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o zabrani učešća djece u oružanim sukobima ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 5/02), Bosna i Hercegovina se obvezala poduzeti sve neophodne mjere na realizaciji prva utvrđenih protokolom.
- Bosna i Hercegovina je u okviru pravnog i političkog sustava poseban značaj dala zaštiti prava djeteta, budući da je u svom pravnom sustavu dala prednost u primjeni međunarodnim dokumentima koji se odnose na zaštitu dječjih prava (Konvencija o pravima djeteta i protokoli uz konvenciju), u odnosu na domaće zakone.

- Međutim, praksa pokazuje da sudovi i upravna tijela u Bosni i Hercegovini koji rješavaju određeni slučaj gdje su u pitanju prava djeteta, ne daju prednost međunarodnim dokumentima ili ih ne uzimaju u obzir.
- Bilježimo pozitivne primjere izravne primjene međunarodnih dokumenata od strane Doma za ljudska prava Bosne i Hercegovine, međutim u svim do sada provedenim postupcima i presudama donesenim od strane Doma za ljudska prava, odnosno Komisije za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine, odnosno Ustavnog suda Bosne i Hercegovine¹, ne postoji niti jedna presuda koju je Sud/Komisija temeljio na Fakultativnom protokolu, odnosno na povredama prava djeteta koja garantira protokol.

3) Provedba Fakultativnog protokola u pogledu svih teritorija i osoba pod jurisdikcijom države ugovornice

- Bosna i Hercegovina je potpisivanje međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava iskazala spremnost da prihvati standarde ljudskih prava koji će se temeljiti na suvremenim demokratskim principima i načelima vladavine prava na čitavom svom teritoriju, uključujući i odredbe međunarodnoga prava koje se odnose na zaštitu djece općenito, kao i zabranu regrutiranja djece.
- Vezano za mjesto Protokola unutar nacionalnog zakonodavstva, Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, Ustavom Republike Srpske i ustavima entiteta/županija, utvrđeno je da će vlasti Bosne i Hercegovine, entiteta i kantona /županija poduzimati sve potrebne mjere zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda predviđenih postojećim ustavima u Bosni i Hercegovini. Međunarodni sporazumi koji su sklopljeni, potvrđeni i objavljeni u skladu s ustavima u Bosni i Hercegovini, čine dio unutarnjeg pravnog poretka, a po pravnoj snazi su iznad zakona i ukoliko odredbe međunarodnih sporazuma i ugovora nisu u skladu s unutarnjim vežećim zakonodavstvom, mogu se izravno primjenjivati.
- Domaći ustavno-pravni okvir kroz koji se provodi Protokol su ustavi, zakoni, podzakonski i druge opći akti, a prava djeteta se također promoviraju kroz određene akcijske planove, strategije i sl.
- Odredbe protokola koje se odnose na zabranu regrutacije djece u Bosni i Hercegovini sadržane su u Zakonu o odbrani Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, broj 21/96, 46/01, 33/04) i Zakonu o

¹ Dom za ljudska prava je sudsko tijelo koje je bilo ustanovljeno Aneksom 6 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i njegov zadatak je bio zaštita ljudskih prava predviđenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Procedure rada Doma bile su sačinjene po ugledu na Europski sud za ljudska prava u Strassbourgu. Dom je prestao s radom krajem 2003.godine, a njegov mandat i nezavršene predmete preuzela je Komisija za ljudska prava pri Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine. Krajem 2006.godine Komisija je prestala s radom i zaštita ljudskih prava garantiranih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i instrumentima zaštite ljudskih prava predviđenih Aneksom i Ustava Bosne i Hercegovine u nadležnosti je Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, kao vrhovnog institucionalnog garanta zaštite ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

vojsci Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, broj 31/96), Zakonu o obrani Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 34/04) i Statutu Brčko Distrikta, kojima se na čitavom području Bosne i Hercegovine zabranjuje regrutiranje djece.

4) Rezerve koje je država ugovornica stavila na pojedine odredbe Protokola

- Prilikom potpisivanja i ratifikacije Protokola vlasti Bosne i Hercegovine nisu stavile rezervu na neku od odredbi Protokola.

5) Određivanje starosne dobi prilikom ratifikacije ili pristupanja Protokolu

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je prilikom donošenja Odluke o ratifikaciji Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružanom sukobu („Službeni glasnik BiH – međunarodni ugovori“, broj 5/02) usvojilo odredbe Protokola u izvornom tekstu i bez stavljanja rezervi na pojedine odredbe, čime je potvrđeno opredijeljenje vlasti Bosne i Hercegovine da osiguraju da osobe/djeca koje nisu navršile 18 godina starosti ne podliježu obveznoj regrutaciji u oružane snage, a ista odredba je i sastavni dio važećeg nacionalnog zakonodavstva.

6) Odjeli ili tijela Vlade koji imaju prvenstvenu odgovornost za provedbu Protokola i uspostavljeni mehanizmi koordinacije između ovih odjela i tijela, kao i s civilnim društvom, uključujući medijske i akademsku zajednicu

- Ustavno-pravim poretkom Bosne i Hercegovine utvrđene su mjerodavnosti institucija vlasti BiH u pojedinim sferama društvenoga života i dijele se na državne, entitetske, kantonalne/županijske i općinske razine vlasti, uključujući i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, kao posebnu administrativnu jednicu.
- Pitanja zaštite dječjih prava u mjerodavnosti je entiteta, kantona/županija i Brčko distrikata BiH, dok na državnoj razini postoje tijela koja se uglavnom bave promocijom dječjih prava.
- Na razini Bosne i Hercegovine odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine 2003.godine formirano je Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine. Za administrativnu i tehničku potporu u radu Vijeća za djecu zaduženo je Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Aktivnosti Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine usmjerene su na praćenje provedbe Akcijskog plana za djecu Bosne i Hercegovine 2002-2010 godina. Polazni okvir za izradu Akcijskog plana za djecu BiH, bio je Svjetski samit za djecu na kojem su utvrđeni opći ciljevi, među kojima je i zaštita djece od rata odnosno zaštita djece od užasa oružanih sukoba.

Ministarstva i tijela na razini Bosne i Hercegovine² koja su, u okviru utvrđenih zakonskih mjerodavnosti, odgovorna za provedbu Protokola su:

1. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH;
2. Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine;
3. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine;
4. Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine;
5. Ustavni sud Bosne i Hercegovine;
Ustavni sud Bosne i Hercegovine utemeljen je člankom VI Ustava Bosne i Hercegovine i definiran kao nezavisni čuvar Ustava i institucionalni garant zaštite ljudskih prava i sloboda utvrđenih u samom Ustavu (člankom II točka 2. Ustava Bosne i Hercegovine utvrđeno je da se prava i slobode predviđene u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i u njezinim protokolima izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i da ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima) i međunarodnim dokumentima koji su nabrojani u Aneksu I Ustava Bosne i Hercegovine.
6. Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine.
Vijeće za djecu utemeljeno je na razini Bosne i Hercegovine, kao neovisno tijelo savjetodavnog i koordinacijskog karaktera. Mjerodavnosti Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine su praćenje provedbe Akcijskog plana za djecu Bosne i Hercegovine 2002-2010.godina.

Ministarstva i tijela na razini Republike Srpske odgovorna za provedbu Protokola:

1. **Ministarstvo za porodicu, omladinu i sport Republike Srpske** - mjerodavno je za vršenje stručnih poslova koji se odnose na promoviranje obiteljskih vrijednosti, analizu demografskih kretanja, praćenje i evaluaciju programa i projekata udruženja usmjerenih na dobrobit djece i obitelji, te sudjelovanje u edukaciji stručnjaka kojij rade s djecom, mladima i njihovim obiteljima.
2. **Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS, a unutar Ministarstva - Sektor za obiteljsku, dječju i socijalnu zaštitu**, mjerodavni su za obavljanje upravnih i drugih stručnih poslova u oblasti ostvarivanja prava iz socijalne, obiteljske i dječje zaštite, učestvuje u izradi, pripremanju i provedbi strateških dokumenata i programa iz oblasti socijalne, obiteljske i dječje zaštite, prati i podstiče razvojne programe socijalne, obiteljske i dječje zaštite, usklađuje zakonska rješenja sa standardima socijalne zaštite koji se primjenjuju u Europskoj Uniji.
3. **Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske** mjerodavno je za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i odgoj, pripremanje programa obrazovne suradnje s drugim državama i međunarodnim organizacijama i provedbom međunarodnih sporazuma u oblasti obrazovanja u skladu s Ustavom Republike Srpske i Ustavom Bosne i Hercegovine. U okviru nastavnih planova i programa postoji predmet Osnovi demokratije i ljudskih prava.
4. **Ministarstvo pravde Republike Srpske** mjerodavno je za obradu zahtjeva domaćih i inozemnih sudova i drugih državnih tijela u vezi s pružanjem međunarodne pravne pomoći, davanje stručnog mišljenja u pogledu međunarodnih ugovora koji se odnose na pružanje međunarodne pravne pomoći u građanskoj i kaznenoj materiji, pripremu mišljenja na nacрте međunarodnih ugovora i prijedloge zakona kojima se reguliraju pitanja s elementom inozemnosti, ostvaruje komunikaciju s Međunarodnim kaznenim

² Mjerodavnosti ministarstava odgovornih za provedbu Protokola na državnoj razini opisane su u dijelu 1 (a) izvješća – opis mjerodavnosti državnih institucija.

sudom u Hagu sukladno zakonu, aktivno učestvuje u postupku primjene, izrade i usvajanja zakonskih projekata iz svoje mjerodavnosti, daje stručna mišljenja u pogledu zakonskih projekata na zahtjev ostalih ministarstava i drugih ovlaštenih organa.

5. **Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske** - mjerodavno je za operativno-stručne, upravno-pravne i druge poslove kojima se osigurava zaštita života, osobna sigurnost, ljudska prava i građanske slobode, zaštita ustavnog poretka od nasilnog ugrožavanja i promjena i sigurnosti Republike sukladno zakonu, zaštita svih oblika svojine, sprječavanje vršenja kaznenih djela, otkrivanje kaznenih djela, pronalaženje, hvatanje i predaja izvršitelja kaznenih djela mjerodavnim organima i sl..
6. **Obudsmen Republike Srpske – zaštitnik ljudskih prava**³
7. **Vijeće za djecu Republike Srpske** – kao stalno, savjetodavno koordinirajuće tijelo Vlade zaduženo za promociju i zaštitu prava djeteta u Republici Srpskoj sukladno Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.
8. **Javni fond za dječju zaštitu Republike Srpske** – dio je konzistentnog sustava dječje zaštite Republike Srpske. Sustav dječje zaštite počiva na pravu i dužnosti roditelja da se staraju o podizanju i odgoju svoje djece, prava djeteta na uvjete života koji omogućavaju njegov pravilan psihofizički razvoj.

Ministarstva i tijela na razini Federacije Bosne i Hercegovine odgovorna za provedbu Protokola:

9. **Federalno ministarstvo unutarnjih poslova** - mjerodavno je i radi na sprječavanju i otkrivanju kaznenih djela međunarodnog kriminala i terorizma, neovlaštene trgovine drogom i organiziranog kriminala i drugih kaznenih djela iz nadležnosti Fedearcije, raspisuje i objavljuje INTERPOL-ove međunarodne i federalne potrage surađuje s nadležnim tužiteljstvima u svezi obrade kaznenih djela, zaštiti ljudskih prava i građanskih sloboda u oblasti unutarnjih poslova, obavlja i druge poslove iz svoje mjerodavnosti utvrđene Zakonom o unutarnjim poslovima i drugim propisima.
10. **Federalno ministarstvo rada i socijalne politike** - mjerodavno je za politiku rada i zapošljavanja, međunarodne konvencije sukladno Ustavu BiH, ugovore i bilateralne sporazume iz oblasti zapošljavanja, socijalnu sigurnost i solidarnost, zaštitu civilnih žrtava rata, zaštitu obitelji, posvojenje i starateljstvo, socijalnu skrb i druge poslove utvrđene zakonima iz ovih oblasti.
11. **Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica** mjerodavno je za prikupljanje i obradu podataka o izbjeglicama i raseljenim osobama, koordiniranje aktivnosti rekonstrukcije zajedno s registriranjem i nadzorom nevladinih organizacija, stvaranje uvjeta za povratak raseljenih osoba u njihova mjesta stanovanja, uključujući izgradnju, rekonstrukciju sanaciju i popravku kuća i drugih stambenih objekata za potrebe smještaja izbjeglica i raseljenih osoba, održavanje regionalnih centara za pomoć u obavljanju ovih aktivnosti i druge poslove utvrđene zakonom.
12. **Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata** mjerodavno je za utvrđivanje jedinstvene politike i pripremanja propisa kojim se reguliraju osnovna socijalno-statusna pitanja vojnih invalida, obitelji šehida i obitelji branitelja i nezaposlenih branitelja i branitelja drugih domovinskih ratova i sudionika

³ Mjerodavnosti Ombudsmena Republike Srpske – zaštitnika ljudskih prava – Odjela za dječja prava opisan je u dijelu 1 (a) izvješća – mjerodavnost državnih institucija

oslobodilačkih pokreta i zaštitu ratnih i mirnodopskih vojnih invalida; zaštitu članova obitelji poginulih, nestalih i umrlih, kao i umrlih ratnih i umrlih mirnodopskih vojnih invalida, upravni i finansijski nadzor izvršavanja zakona i drugih propisa iz oblasti braniteljsko-invalidske zaštite sukladno Ustavu i zakonu.

13. **Federalno ministarstvo zdravstva** mjerodavno je za vršenje upravnih, stručnih i drugih poslove utvrđenih zakonom koji se odnose na mjerodavnost Federacije u oblasti zdravstva.
14. **Federalno ministarstvo pravde** mjerodavno je u oblasti pravosudnih institucija i uprave, upravnim nadzorom nad radom pravosudne uprave i federalnih tijela uprave, udruživanje u političke organizacije i udruge građana, nadzora izvršenja kaznenih sankcija. Također, Zavod za javnu upravu, koji djeluje kao organ u sastavu ministarstva mjerodavan je, pored ostalog, za izgradnju sustava lokalne samouprave, izbornog sustava, političko-teritorijalne organizacije Federacije i izradu odgovarajućih propisa o tom pitanjima i razvijanje suradnje s odgovarajućim međunarodnim organizacijama sukladno Ustavu Bosne i Hercegovine, kao i lokalnim tijelima vlasti i njihovim udrugama o pitanjima iz svoje mjerodavnosti.
15. **Ombudsmen za ljudska prava Federacije Bosne i Hercegovine**⁴

Ministarstva i tijela na razini kantona/županija odgovorni za provedbu Protokola:

16. Sve kantonalne/županijske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine pri provedbi obveza koje se odnose na jamčenje i provedbu ljudskih prava, poduzet će sve neophodne mjere i djelovati u skladu s Ustavom utvrđenim mjerodavnostima i načelima.

Odgovornost u pogledu obveze provedbe odredbi Protokola tijela i službi Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine

17. Statutom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i njegovim izmjenama i dopunama utvrđeno je da svatko ima pravo da uživa sva prava i slobode garantirane Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine i zakonima Distrikta bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi. Statutom je utvrđeno da stanovnici Distrikta ne podliježu obvezi služenja vojne ili druge entitetske službe i ne mogu dobrovoljno učestvovati u vojnim službama entiteta. Stanovnici Distrikta ne mogu pripadati rezervnom sastavu u vojskama entiteta.

Odgovornost općina u pogledu provedbe odredbi Protokola:

18. Općinske vlasti poduzimaju sve potrebne korake u cilju osiguranja zaštite prava i sloboda svim osobama unutar teritorije Federacije Bosne i Hercegovine navedenih u člancima II. A. 1 do 7. i instrumentima u Dodatku Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, koji se odnose na uživanje sljedećih prava: na život, na slobodu time da su uhićenje i pritvor dopustivi po zakonu, na jednakost pred zakonom, na slobodu glade

⁴ Opis mjerodavnosti Ombudsmena za ljudska prava Federacije Bosne i Hercegovine dat je u dijelu 1(a) izvješća – mjerodavnost državnih institucija.

diskriminacije temeljem rase, boje kože, spola, jezika, vjere ili uvjerenja, političkih ili drugih stavova, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, na pravičan kazneni postupak, na zabranu mučenja, te okrutnog ili nehumanog postupka ili kažnjavanja, na privatnost, na slobodu kretanja, na azil, na zaštitu obitelji i djece, na imovinu, slobodu govora, tiska, mišljenja, savjesti i uvjerenja, slobodu vjere, slobodu okupljanja, udruživanja, slobodu neudruživanja i druga prava.

Odnos vladinog i nevladinog sektora u pogledu suradnje i zajedničkog djelovanja na polju ispunjenja obveza iz međunarodnih ugovora (Protokola) i poštivanja ljudskih prava

- Mreža nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini, koja djeluju na polju zaštite prava djece, poprilično je razvijena i nezanemariv je doprinos nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini u upoznavanju i educiranju BiH javnosti o pravima djeteta.
- Također, nevladine organizacije permanentno upozoravaju vlasti na određene poteškoće i prepreke koje postoje u BiH društvu a tiču se prava djeteta.
- Aktivnosti nevladinog sektora u ovoj oblasti odnose se na edukaciju, savjetodavni rad, preventivni rad, psihološko savjetovanje, socijalnu integraciju, animiranje i osnaživanje djece na učešće, zajedničko djelovanje s centrima za socijalnu srkb u pravcu educiranja mentalo zdravih roditelje radi učvršćivanja veza roditelj-dijete isl.
- Nevladine organizacije najčešće identificiraju probleme ne terenu, nakon čega ih prezentiraju odgovornim institucijama i lokalnoj zajednici, da bi kroz zajedničko-partnersko djelovanje pronašli rješenje za postojeće probleme.
- Tako npr. nevladina organizacija "Naša djeca" sa sjedištem u Sarajevu, realizira projekte koji se mogu podijeliti u nekoliko segmenata i to: edukacija provajdera brige o djeci, edukacija djece i participacija djece u promociji i zaštiti prava djeteta, izdavanje i štampanje priručnika za promociju prava utvrđenih Konvencijom o pravima djeteta, praćenje i analiza poštivanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini i sl.
- Postoji niz drugih NVO-a koji na isti ili sličan način educiraju osoblje i upoznaju širu javnost o pravima djeteta koje garantira Konvencija i njezini protokoli. Nevladina organizacija "Budimo aktivni" je kao jedan od predstavnika BiH i partnera UNICEF-a u BiH učestvovala na pripremnoj konferenciji Generalne skupštine Un-a posvećenoj djeci održanoj 2000.godine i također Svjetskom samitu za djecu 2002.godine.
- Na polju suradnje vladinog i nevladinog sektora važno je napomenuti da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 8. sjednici, održanoj 26.4.2007.godine usvojilo Sporazum o suradnji između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u BiH.
- Sporazum između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora pruža okvir koji će pomoći usmjeravanju zajedničkog odnosa vladinog i nevladinog sektora na svim

razinama vlasti u BiH, od lokalnih zajednica (općina) do razine države (BiH). Ovim Sporazumom se potvrđuje opredijeljenost Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora da ojačaju svoje obveze i odgovornosti u ispunjavanju preuzetih uloga u razvoju i pružanju javne politike i da Vijeće ministara BiH preuzima obvezu da ojača svoju ulogu u promoviranju dobrovoljnih i društvenih aktivnosti u svim oblastima društvenog života u BiH.

- Sporazum predstavlja memorandum o odnosima između Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora u Bosni i Hercegovini. To nije zakonski obvezujući dokument. Njegova snaga počiva na prihvatanju/suglasnosti Vijeća ministara BiH i nevladinog sektora kroz njihovo međusobno konzultiranje. Sporazum će se u početku primjenjivati na Vijeće ministara BiH i na njegova ministarstva i centralne odjele. U praksi ovaj Sporazum će važiti tamo gdje ova/ove vlada/vlade (entiteta, kantona/županija i općina) budu u odnosu s nevladinim sektorom. Sporazum će se primjenjivati na niz organizacija iz nevladinog sektora.

7) Obuka o ljudskim pravima odnosno odredbama Protokola koje se pružaju svim relevantnim profesionalnim skupinama

U pogledu stjecanja osnova znanja o pravima djeteta kroz školovanje u vojnim školama, u daljnjem dajemo opis načina obuke u vojnim školama na razini Bosne i Hercegovine i entiteta:

- a) Na području *Republike Srpske*, u razdoblju od 1992.godine do 2006.godine, nije bilo vojnih škola kojima je rukovodila Vojska Republike Srpske. Školovanje potrebnog kadra za popunu jedinica Vojske Republike Srpske (u daljnjem tekstu: VRS) vršeno je u Saveznoj Republici Jugoslaviji (u daljnjem tekstu: SRJ) po sljedećem: Potrebe za podoficirskim kadrom osiguravane su kroz jednogodišnje specijalističko školovanje u srednjim vojnim školama SRJ. Na školovanje su upućivane osobe koje su završile srednju školu u civilstvu (III ili IV stupanj), a nakon izvršenog zdravstvenog pregleda. Nakon završenog jednogodišnjeg specijalističkog školovanja osobe su raspoređivane u jedinice VRS. Potrebe za oficirskim kadrom osiguravane su kroz školovanje na Vojnoj akademiji u SRJ. Na školovanje su upućivane osobe koje su završile srednju školu u civilstvu (III ili IV stupanj), a nakon izvršenog zdravstvenog pregleda. Nakon završenog četverogodišnjeg ili petogodišnjeg školovanja osobe su raspoređivane u jedinice VRS. Kroz školovanje podoficira i oficira nastavnim planovima i programima bila je zastupljena i nastava iz Međunarodnog humanitarnog i ratnog prava uključujući i područja relevantna za realizaciju prava djeteta iz Konvencije o pravima djeteta odnosno Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o učešću djece u oružanim sukobima.
- b) Na području Federacije Bosne i Hercegovine u izvještajnom periodu nije bilo srednjih vojnih škola, a također ni vojnih akademija kojima je rukovodilo Federalno ministarstvo obrana, a samim tim ni Vojska Federacije BiH. U srednje vojne škole i

vojne akademije izvan Bosne i Hercegovine (Turska) uz posredovanje Federalnog ministarstva obrane upućen je manji broj učenika koji su završili osmogodišnju ili srednju školu, a po okončanju srednje vojne škole (koja traje najmanje četiri godine), isti bi bili angažirani u Vojsci Federacije BiH, kao podoficiri, ali u svakom slučaju stariji od 18 godina.

- c) Zakonom o obrani BiH (primjenjuje se od 1.1.2006.godine) propisano je da Ministar obrane donosi propise o školovanju, odgoju i obrazovanju u Oružanim snagama . Članak 14.Zakona o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine propisuje da se podoficir prima u oružane snage u početnom činu podoficira po završetku školovanja u vojnoj ili civilnoj školi, a oficir u početnom činu oficira po završetku vojne akademije ili nakon stjecanja visoke stručne spreme i završetka osnovne oficirske obuke. Člankom 159. Zakona o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine propisano je da se odredbe o disciplinskoj odgovornosti odnose i na kadete u vojnoj školi. Disciplinski postupak je dvostupanjski i omogućava ulaganje žalbi i propisano je pomilovanje za vojnodisciplinske sankcije. Još uvijek na teritoriju Bosne i Hercegovine ne postoji ni jedna srednja vojna škola niti vojna akademija, za školovanje podoficira i oficira.

Obuka sudaca o odredbama međunarodnih ugovora iz oblasti ljudskih prava, uključujući obuku o pravima utvrđenim Protokolom

- Dana 22.5.2002.godine, Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini donio je Zakon o Centru za edukaciju sudaca i tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine i Zakon o Centru za edukaciju sudaca i tužitelja u Republici Srpskoj. Ovim zakonima se osnivaju centri i uređuje status i djelatnost oba centra, organi upravljanja i rukovođenja, sredstva za rad, te način i uvjeti pod kojima će centri obavljati edukaciju sudaca i tužitelja i osoba koje se namjeravaju baviti profesijom suca ili tužitelja. Cilj Centra je da, pod nadzorom Visokog sudbenog i tužiteljskog vijeća BiH, osigura da se programi edukacije za suce i tužitelje utvrđuju i provode u smislu kriterija otvorenosti, stručnosti i nepristranosti, a koji čine sastavni dio vršenja sudske i tužiteljske dužnosti. Sjedište Centra za edukaciju sudaca i tužitelja u Federaciji Bosne i Hercegovine je u Sarajevu, dok je sjedište Centra za edukaciju sudaca i tužitelja u Republici Srpskoj u Banja Luci. Centri svake godine organiziraju stručno usavršavanje sudaca i tužitelja. Za suce i tužitelje se organizira nastava iz oblasti tumačenja i primjene nacionalnih materijalnih i procesnih zakona i međunarodnih dokumenata, etičkih standarda za suce i tužitelje, najnovijih naučnih i stručnih dostignuća u oblasti prava, sudske i tužiteljske prakse drugih zemalja, te drugih relevantnih oblasti. Program edukacije Centri kreiraju na temelju provedene ankete sudova i tužiteljstava, izvješća domaćih i međunarodnih organizacija, praćenjem izmjena u legislativi, te implementacijom postojećih zakona i iskazanim potrebama i preporukama u zemlji, regionu i svijetu. Centri izdaju godišnja uvjerenja sucima i tužiteljima, koji su ispunili minimalne uvjete stručnog usavršavanja.

Obuka službenika o pravima iz Protokola koji rade na provedbi zakona i obuka medijskih stručnjaka

- Državni službenici koji rade na provedbi zakona uposleni na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini, naročito službenici koji rade s djecom ili za djecu, dužni su proći različite obuke, među kojima su i posebne obuke u pogledu dječjih prava, koje organiziraju agencije za državnu službu (državna i entitetske) i međunarodne

organizacije prisutne u Bosni i Hercegovini, kao i nevladine organizacije. Medijski stručnjaci također prolaze kroz posebnu obuku u skladu s njihovom ulogom u nacionalnoj promociji prava utvrđenih Konvencijom o pravima djeteta i fakultativnim protokolima uz Konvenciju.

8) Raščlanjeni podaci o broju djece ispod 18 godina koja su dobrovoljno regrutirana u državne oružane snage, djece koja su regrutirana i korištena u neprijateljstvima od strane oružanih snaga u državi, broju djece optužene za ratne zločine i broju djece žrtava praksi koje zabranjuju Fakultativni protokol među izbjeglicama i tražiteljima azila

- U Bosni i Hercegovini postoji opća zabrana regrutiranja djece ispod 18 godina i zbog toga ne raspolažemo traženim podacima. S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina u razdoblju 1992-1995 prošla kroz period tragičnog sukoba i da su do sada vođeni postupci protiv optuženih za ratne zločine od strane Međunarodnog kaznenog suda i domaćih sudova, ni u jednom procesuiranom slučaju predmet optužbe nisu bila djeca niti je bilo kome ko je optužen za ratni zločin stavljeno na teret uključivanje djece u oružani sukob.

9) Neovisne nacionalne institucije za ljudska prava i njihova uloga u provedbi Protokola

- Nacionalne institucije za ljudska prava i njihova uloga u provedbi odredbi Protokola opisane su u točki 6 (Odjeli ili tijela Vlade koji imaju prvenstvenu odgovornost za provedbu Protokola) ovog dijela izvješća.

10) Analiza faktora i poteškoća koji utječu na stupanj ispunjenja obveza vlasti Bosne i Hercegovine prema Fakultativnom protokolu

- Vlasti Bosne i Hercegovine ne poznaju poteškoće kod ispunjenja obveza preuzetih Protokolom, budući da su sve obveze koje Protokol nalaže uređene nacionalnim zakonodavstvom.

DIO II

PREVENCIJA

Članak: 1, 2, 4 stavak 2, članak 6 stavak 2

11) Mjere koje su poduzete, uključujući zakonodavne, administrativne i druge naravi kako bi se osiguralo da osobe koje nisu napunile 18 godina ne budu obvezno regrutirane u oružane snage i da ne sudjeluju izravno u neprijateljstvima

- Na teritoriju Bosne i Hercegovine od 1992.godine do danas, da bi se osiguralo da pripadnici oružanih snaga koji nisu navršili 18 godina ne uzimaju izravno učešće u neprijateljstvima, poduzimane su sljedeće mjere:
 1. Ustavom Bosne i Hercegovine i Ustavima Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, svim građanima, a posebno djeci zagwarantirana su sva prava i slobode, kao i jednakost svih građana, čime je osigurana primjena Konvencije o djetetu.
 2. Zakonima o obrani i zakonima o vojsci F BiH i RS koji su bili na snazi do donošenja Zakona o obrani i Zakona o službi u Oružanim snagama BiH osigurano je poštivanje članka 38. Konvencije o pravima djeteta.
 3. Podzakonski akti (Pravilnici, Uredbe, Odluke i Uputstva) koji su primjenjivani u postupku regrutacije bili su doneseni u skladu s pozitivnim zakonima, pa je i time bilo osigurano poštivanje Konvencije.

POJAM IZRAVNOG UČEŠĆA

«IZRAVNO UČEŠĆE» - definicija u zakonodavstvu: izravni učesnik je osoba koja stalno ili povremeno vrši dužnosti u skladu sa Zakonom o obrani i Zakonom o službi u Oružanim snagama BiH, u cilju vođenja borbe protiv neprijatelja.

«IZRAVNO UČEŠĆE»- definicija u praksi: aktivnost pripadnika regularnih oružanih snaga u borbi protiv neprijatelja, izvršavanjem naređenja Komande koja je odgovorna za njihove postupke, otvoreno noseći oružje i stalne oznake uz pridržavanje Zakona o ratu.

Na temelju ustavnih, zakonskih i podzakonskih propisa koji su bili na snazi u tijeku ratnoga sukoba nije bilo mogućnosti da pripadnici vojski budu mlađi od 18 godina, pa samim tim nije bilo ni moguće razmještanje ili zadržavanje u području u kojem se dešavaju neprijateljstva.

Također, nije bilo moguće, s obzirom na zakonodavnu regulativu, doći do zarobljavanja pripadnika oružanih snaga mlađih od 18 godina.

12) Postupak obvezne regrutacije (od uvođenja u evidenciju do stupanja u oružane snage)

- **Vojna obveza u Republici Srpskoj** bila je regulirana Zakonom o obrani ("Službeni glasnik RS", broj: 21/96) koji je mijenjan i dopunjavan 2001. godine ("Službeni glasnik RS", broj: 46/01), kojim je vojna obveza definirana kao opća obveza za sve vojnosposobne građane, od navršениh 18 godina starosti do 45 godina za žene i 55 godina za muškarce, a redovno služenje vojnog roka smanjeno je sa 12 mjeseci na 6 mjeseci.

Izmjenama i dopunama Zakona o obrani ("Službeni glasnik RS", broj: 33/04) vojna obveza je definirana kao obveza služenja u rezervnom sastavu, opća obveza za sve sposobne građane, od navršениh 19 godina starosti do 40 godina za muškarce. Za žene do 35 godina na dobrovoljnoj osnovi, a redovno služenje vojnog roka je definirano kao obvezna obuka u trajanju od 4 mjeseca, kojoj podliježu svi sposobni muškarci od navršениh 19 do 27 godina života. Zakon o vojsci ("Službeni glasnik RS", broj: 31/96) detaljnije propisuje vojnu obvezu koja se sastoji iz regrutne obveza, obveze služenja vojnog roka i obveze služenja u rezervnom sastavu. Regrutna obveza nastaje početkom kalendarske godine u kojoj državljanin RS navršava 17 godina života i traje do stupanja na služenje vojnog roka, odnosno do prevođenja u rezervni sastav ako je obveza služenja vojnog roka regulirana na drugi način, a regrutovanje se vrši u kalendarskoj godini u kojoj vojni obveznik navršava 18 godina života. Obaveza služenja vojnog roka propisana je u trajanju od 9 mjeseci pod oružjem, a civilno služenje vojnog roka propisano je u trajanju od 12 mjeseci. Na služenje vojnog roka upućuju se regruti koji su ocijenjeni sposobnim ili ograničeno sposobnim za vojnu službu kad navrše 19 godina života (regruti upisani na fakultete najkasnije do kraja 11 mjeseca kalendarske godine u kojoj navršava 27 godina života). Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Vojsci ("Službeni glasnik RS", broj: 46/01) propisana je dužina trajanja služenja vojnog roka od 6 mjeseci. Istim izmjenama i dopunama je propisano da se regrut koji ima navršениh 18 godina života na njegov zahtjev može uputiti na služenje vojnog roka.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Vojsci ("Službeni glasnik RS", broj 33/04) riječ regrut zamjenjuje se se riječima «obveznik popune rezervnog sastava», a vojni obveznik riječima «obveznik popune, obučavanja i služenja u rezervnom sastavu», a riječi vojnik na služenju vojnog roka riječima «obveznik na obveznoj obuci u Vojsci Republike Srpske ili drugim centrima». Izmjenama i dopunama je propisano da regrutovanje vrše povjerenstva koja obrazuje Ministarstvo obrane u skladu sa Zakonom o obrani Bosne i Hercegovine, uputstvima, propisima i naređenjima Ministarstva obrane Bosne i Hercegovine i zajedničkom sigurnosnom i obrambenom politikom Bosne i Hercegovine, a obvezna obuka u Vojsci Republike Srpske ili drugim centrima traje 4 mjeseca u jednokratnom trajanju ili s odgovarajućim vremenskim razmacima, prema planu i programu obuke.

- **Vojna obveza u Federaciji Bosne i Hercegovine.** Zakonom o obrani Federacije BiH ("Službene novine FBiH", broj: 34/04) u članku 12. propisano je: „pravo i dužnost obučavanja za obranu imaju građani od navršениh 18 do navršениh 60 godina života muškarci, odnosno 55 godina žene, ako su sposobni za pohađanje obuke“.

U članku 61. propisano je da se vojna obveza sastoji iz regrutne obveze, obveze služenja vojnog roka i obveze služenja u rezervnom sastavu Vojske FBiH. Regrutnoj obavezi podliježu svi državljani, a obvezi služenja vojnog roka i obvezi služenja u rezervnom sastavu državljani sposobni za vojnu službu. Osobe koja na osnovu prigovora savjesti nisu spremne učestvovati u vršenju vojničke dužnosti služe civilni vojni rok (6 mjeseci). Regrutna obveza nastaje početkom kalendarske godine u kojoj državljani navršava 17 godina života i traje do stupanja na služenje vojnog roka. Regrutiranje se provodi u kalendarskoj godini u kojoj regrut navršava 18 godina života, a regrut može na osobni zahtjev biti regrutiran u kalendarskoj godini u kojoj navršava 17 godina života. Služenje vojnog roka traje 4 mjeseca, a upućuju se regruti koji su ocijenjeni sposobnim ili ograničeno sposobnim za vojnu službu po pravilu u kalendarskoj godini u kojoj navršavaju 19 godina života. Regrut koji sam traži da bude upućen na služenje odnosno dosluženje vojnog roka bit će upućen u roku od 3 mjeseca od dana podnošenja zahtjeva, ako u toj godini navršava 18 godina života.

13) Dokumenti koji se smatraju vjerodostojnim i potrebni su radi provjere dobi prije primanja u obveznu vojnu službu

Dokumenti kojima se utvrđuje starost određene osobe u Bosni Hercegovini su osobna iskaznica/lična karta, putna isprava BiH i izvod iz matične knjige rođenih. Osobna iskaznica/lična karta, putna isprava i izvodi iz matičnih knjiga ili uvjerenje o pojedinim podacima ili činjenicama upisanim u matične knjige, predstavljaju **javnu ispravu** u dijelu koji se odnosi na identitet osobe, državljanstvo i starost osobe. Također, za osobe koje su malodobne i koje nisu po zakonu dužne imati osobnu iskaznicu, identitet i starost može se utvrditi i putem MKR (matične knjige rođenih), dok se državljanstvo utvrđuje uvjerenjem o državljanstvu BiH. Državljanji Bosne i Hercegovine ne moraju imati putnu ispravu, izuzev ukoliko namjeravaju putovati u inozemstvo.

- **Javna isprava** (lična karta/osobna iskaznica, putna isprava, matične knjige) predstavlja ispravu koju je u propisanom obliku izdao organ u granicama svoje nadležnosti, a koja može biti prilagođena elektronskoj obradi podataka, kao i isprava koju je u takvom obliku izdala institucija koja ima javna ovlaštenja (javna isprava), koja dokazuje ono što se u njoj utvrđuje ili određuje (čl. 155. stavak 1. Zakona o upravnom postupku BiH).⁵ Propisi kojima se utvrđuje identitet (starost, državljanstvo i sl) u BiH su sljedeći: Zakon o osobnoj iskaznici/ličnoj karti državljanina BiH, Zakoni o matičnim knjigama koji se primjenjuju na nivou entiteta i Brčko Distrikta BiH, Zakon o jedinstvenom matičnom broju BiH, zakoni o državljanstvu (BiH, RS, FBiH), Zakon o prebivalištu i boravištu državljanina BiH, Zakon o putnoj ispravi BiH i zakoni o osobnom imenu (FBiH i RS). Nadležnosti u Bosni i Hercegovini u oblasti uređivanja građanskih prava uređene su kroz podijeljenu ili isključivu nadležnost između institucija Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta BiH. U isključivoj nadležnosti institucija BiH su propisi o ličnoj/osobnoj iskaznici, prebivalištu i boravištu, jedinstvenom matičnom broju i kretanju i boravku stranaca, u podijeljenoj nadležnosti između institucija BiH i entiteta

⁵ Zakon o upravnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 29/02)

su pitanja odnosno propisi iz oblasti državljanstva, a u isključivoj nadležnosti entiteta i Brčko Distrikta BiH su propisi o matičnim knjigama i osobnom imenu.

- **Zakonom o osobnoj iskaznici/ličnoj karti državljana Bosne i Hercegovine**, usvojenom na nivo BiH, uređena je osobna iskaznica/lična karta državljana BiH kao identifikacijski dokument i ona je jedinstvena za sve državljane BiH i važi na čitavoj teritoriji BiH. Po ovom zakonu osobna iskaznica/lična karta je javna isprava kojom se dokazuje identitet, činjenica mjesta i datuma rođenja, prebivališta odnosno boravišta ukoliko se radi o raseljenoj osobi i državljanstva BiH. Državljanin Bosne i Hercegovine stariji od 18 godina sa prebivalištem u BiH dužan je imati osobnu iskaznicu/ličnu kartu izdatu u mjestu prebivališta. Osobna iskaznica/lična karta se može izdati i državljaninu starijem od 15 godina a mlađem od 18 godina, koji ima prebivalište u BiH, na osobni zahtjev ili zahtjev njegovog roditelja ili drugog propisno ovlaštenog zakonskog zastupnika. Ako državljaninu BiH nije ranije izdata osobna iskaznica, dužan je da podnese zahtjev za izdavanje osobne iskaznice u roku od 60 dana nakon što navršši 18 godina života ili 60 dana nakon što se stalno nastani u BiH, ako je navršio 18 godina života. Odgovorna osoba u nadležnom organu bit će novčano kažnjena ukoliko odmah ili najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva ne izda osobni iskaznicu podnosiocu zahtjeva, ako je utvrđeno da podnositelj ima pravo na osobnu iskaznicu.⁶
- **Matične knjige u Bosni i Hercegovini** su također javne isprave u koje se upisuju zakonom određene činjenice o rođenju, zaključenju braka i smrti, kao i primjedbe u vezi sa ovim činjenicama. Entitetskim zakonima i zakonom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i podzakonskim aktima, uređena je oblast vođenja matičnih knjiga rođenih, matičnih knjiga vjenčanih i matičnih knjiga umrlih. Važno je napomenuti da su ranije važeći zakoni Republike Bosne i Hercegovine, koji su regulirali ovu oblast, preuzeti od strane Federacije Bosne i Hercegovine, dok su Republika Srpska i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine donijeli svoje zakone⁷ Matične knjige rođenih i umrlih vode se za svako naseljeno mjesto po matičnim uredima, a općina osigurava vođenje matičnih knjiga. Rođenje djeteta se usmeno ili pismeno prijavljuje radi upisa u matičnu knjigu rođenih matičaru matičnog područja na kojem je mjesto rođenja djeteta. Rođenje djeteta se prijavljuje u roku od 15 dana od dana rođenja, a ako je dijete rođeno izvan zdravstvene ustanove, u roku od 24 sata od rođenja djeteta. Uputstvom o vođenju matičnih knjiga koje donose nadležni organi entiteta i BDBiH detaljno se propisuje način vođenja i čuvanja knjiga i spisa, kao i načini izdavanja izvoda i uvjerenja na osnovu matičnih knjiga i potupak za obnavljanje uništenih ili nestalih matičnih knjiga. Na kraju svake godine matične knjige se zaključuju i ovjeravaju. Izvodi iz matičnih knjiga ili uvjerenja o pojedinim podacima su javne isprave. Izvod iz matičnih knjiga rođenih ili uvjerenje o pojedinim podacima ili činjenicama upisanim u matične knjige izdaju se na zahtjev zainteresirane osobe. Bosna i Hercegovina je članica Bečke konvencije o izdavanju izvoda iz matičnih knjiga na više jezika iz

⁶ Zakon o osobnoj iskaznici državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 32/01).

⁷ Zakon o matičnim knjigama Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj 18/99), Uredba sa zakonskom snagom o matičnim knjigama ("Službeni list R BiH", broj 20/92), Zakon o matičnim knjigama BDBiH ("Službeni glasnik BDBiH", broj 8/02).

1976.godine, na osnovu koje se izdaju izvodi iz matičnih knjiga na više jezika, posebice kada su namijenjeni korištenju u inozemstvu. Izvod iz matične knjige rođenih sadrži sljedeće podatke: jedinstven matični broj građana (JMBG), prezime i ime, spol, dan, mjesec, godinu i sat rođenja, mjesto i općinu rođenja, državljanstvo, podatke o roditeljima (otac i majka) i to: prezime i ime oca i majke (za majku i djevojačko prezime), ime oca i majke, prebivalište oca i majke, naknadni upisi i bilješke, broj izdatog izvoda, datum i mjesto izdavanja, potpis ovlaštene osobe (matičara) i pečat općine u kojoj se izdaje Izvod iz matične knjige rođenih.

- **Jedinstven matični broj (JMB)** predstavlja oznaku identifikacijskih podataka o osobi, a izdaje ga nadležni organ prema mjestu prebivališta državljanina BiH, odnosno prema boravištu raseljene osobe u BiH, a stranim državljanima kojima je odobren stalni boravak BiH dodijeljuje se jedinstven matični broj za stranca. Određivanje, dodijeljivanje, upisivanje, pohranjivanje i korištenje jedinstvenog matičnog broja državljanina Bosne i Hercegovine i stranih državljanina u Bosni i Hercegovini, uređuje Zakon o jedinstvenom matičnom broju BiH⁸. Jedinstven matični broj sastoji se od 13 cifara i sadrži šest grupa podataka i to: dan rođenja, mjesec rođenja, godina rođenja, broj registra jedinstvenog matičnog broja (registracijska područja), kombinacija spola i rednog broja za osobe rođene istog dana (muškarci 000-499 a žene 500-599), i kontrolni broj. Nadležni organ po službenoj dužnosti dodijeljuje JMB građanima rođenim u BiH prilikom upisa u matične knjige rođenih u BiH. Jednoj osobi može se dodijeliti samo jedan JMB, a kod promjene prebivališta ili boravišta osoba zadržava JMB. Državljanin Bosne i Hercegovine i strani državljanin u Bosni i Hercegovini kojima je dodijeljen JMB, na svim dokumentima koje posjeduju (osobna iskaznica, putovnica, radnička knjižica, zdravstvena knjižica, bankovni računi-kartice, druge iskaznice i sl.) imaju oznaku jedinstvenog matičnog broja.

Člankom 9. Zakona o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, 88/05), utvrđeno je da „ u profesionalnu vojnu službu može biti primljena osoba koje ispunjava sljedeće opće uvjete:

- a) da je državljanin Bosne i Hercegovine (što se potvrđuje uvjerenjem o državljanstvu)
- b) da je zdravstveno sposobna (dokazuje liječničkim uvjerenjem)
- c) da nije osuđivana na bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju dužem od 6 mjeseci (dokazuje se uvjerenjem o nekažnjavanju)
- d) da nije prethodno otpuštena zbog povrede službene dužnosti u posljednje tri godine (uvjerenje nadležnog organa ili izjava)
- e) da joj pravomoćnom presudom nije zabranjeno obavljanje određenih djelatnosti odnosno dužnosti za vrijeme trajanja takve zabrane (izvod iz kaznene evidencije)
- f) da se protiv nje ne vodi kazneni postupak
- g) da ima odgovarajuću stručnu spremu (vojnici – srednja struča sprema III stupanj, podoficiri – SSS četvrti stupanj ili viša stručna sprema VI stepen, i oficiri – VSS sedmi stupanj).
- h) da nije mlađa od 18 godina, niti starija od 27 godina u vrijeme prijema, osim ako gornja starosna granica nije zanemarena u skladu s propisima koje donosi ministar obrane (što se dokazuje na naprijed navedeni način a uređeno je Zakonom o matičnim knjigama Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj 18/99), Uredbom sa

⁸ Zakon o jedinstvenom matičnom broju BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 32/01)

zakonskom snagom o matičnim knjigama ("Službeni list R BiH", broj 20/92), Zakonom o matičnim knjigama BDBiH ("Službeni glasnik BDBiH", broj 8/02).

i) da je odslužila vojni rok ili na drugi način osposobljena za dužnost na koju se prima.

14) Zakonske odredbe koje omogućavaju da se starosna dob regrutiranja smanji u izuzetnim okolnostima (u izvanrednom stanju)

- U Bosni i Hercegovini ne postoje zakonske odredbe koje bi davale ovlasti za snižavanje starosne dobi kod regrutacije, čak ni u izvanrednim slučajevima.

15) Minimalna starosna dob za regrutiranje u obveznu vojnu službu

- Vlasti Bosne i Hercegovine dale su obvezujuću izjavu koja je deponirana kod Generalnog tajnika Ujedinjenih naroda, a koja glasi „Država Bosna i Hercegovina neće dopustiti regrutaciju u njezine oružane snage bilo koje osobe ispod 18 godina“.
- Ovakva odredba inkorporirana je u Zakon o obrani FBiH („Službene novine FBiH“, broj 15/96, 23/02, 18/03), Zakon o vojsci Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, broj 31/96, 96/01) i u saglasnosti je s Fakultativnim protokolom uz Konvencije o pravima djeteta o učešću djece u oružanim sukobima koju je Bosna i Hercegovina ratificirala.
- Pitanje minimalne starosne dobi za regrutiranje u obveznu vojnu službu obrađeno je dijelom ovoga izvješća pod točkom 12. - *postupak obvezne regrutacije od uvođenja u evidenciju do stupanja u oružane snage*.

16) Dragovoljno regrutiranje - garancije koje osiguravaju da je regrutiranje dragovoljno, medicinski pregledi prije regrutiranja dragovoljaca, dokumenti potrebni za provjeru starosne dobi dragovoljaca, informacije dostupne dragovoljcima, njihovim roditeljima ili zakonskim starateljima koje su im potrebne radi formiranja mišljenja

- Nacionalno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini, odnosno važeći zakoni na razini Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, kao i na razini Bosne i Hercegovine, koji reguliraju pitanje regrutacije, ne poznaju institut „dragovoljne regrutacije“.

17) Primjena vojnih zakona ili disciplina na regrute ispod 18 godina starosti i raščlanjeni podaci o broju takvih regruta kojima se sudi ili koji su u pritvoru

- Na temelju nacionalnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini postoji opća zabrana regrutacije djece.

Članak 3. stavak 5. Protokola

18) *Minimalna starosna dob upisa u škole koje su u sklopu ili koje su pod kontrolom oružanih snaga*

- U vezi s pitanjem školovanja u vojnim školama odgovor je dat u točki 7) a,b,c) - *obuka o ljudskim pravima odnosno odredbama Protokola koje se pružaju svim relevantnim profesionalnim skupinama*. Kako je navedeno u ovom dijelu izvješća na području Bosne i Hercegovine nisu postojale vojne škole, a osobe koje su se iz Republike Srpske upućivale na školovanje izvan Bosne i Hercegovine na školovanje u vojne škole morale su imati završenu srednju školu u civilstvu (III ili IV stupanj stručne spreme) što u principu znači s navršениh 17 ili 18 godina, dok je s područja Federacije Bosne i Hercegovine, uz posredovanje Federalnog ministarstva obrane, upućen manji broj učenika koji su završili osmogodišnju ili srednju školu. U principu, osmogodišnja škola se završava s navršениh 14 godina, a srednja škola s navršениh 18 godina.

19) *Podaci o školama koje su u sklopu ili koje su pod kontrolom oružanih snaga države, podaci o učenicima koji pohađaju vojne škole, žalbe dostupne djeci koja pohađaju vojne škole*

- U vezi s podacima o školama koje su u sklopu ili pod kontrolom oružanih snaga države, odgovor je dat u točki 7) a,b,c) - *obuka o ljudskim pravima odnosno odredbama Protokola koje se pružaju svim relevantnim profesionalnim skupinama*. U ovom dijelu izvješća navedeno je da na području *Republike Srpske*, u razdoblju od 1992.godine do 2006.godine, nije bilo vojnih škola kojima je rukovodila Vojska Republike Srpske, također, da na području Federacije Bosne i Hercegovine u izvještajnom periodu nije bilo srednjih vojnih škola, ni vojnih akademija kojima je rukovodilo Federalno ministarstvo obrane, a samim tim ni Vojska Federacije BiH. Također, navedeno je da još uvijek na teritoriju Bosne i Hercegovine ne postoji ni jedna srednja vojna škola niti vojna akademija, za školovanje podoficira i oficira.

20) *Napori države da se osigura potpuna primjena članka 28 i 29 Konvencije o pravima djeteta u pogledu osiguranja prava na obrazovanje*

- Ustavima u Bosni i Hercegovini i nacionalnim zakonodavstvom Bosne i Hercegovine osigurano je pravo svakom djetetu na obvezno i besplatno osnovno obrazovanje. S obzirom da je Konvencija o pravima djeteta sastavni dio ustavno-pravnog poretka Bosne i Hercegovine, načelo nediskriminacije, najboljeg interesa djeteta, prava na život, opstanak i razvoj, uvažavanje mišljenja djeteta su ustavna načela obvezujuća za sve one koji provode zakone, naročito one koji rade sa ili u vezi s djecom.

21) *Pojedinosti o mjerama poduzetim od strane države ugovornice radi sprječavanja regrutiranja djece u oružane snage različite od oružanih snaga države*

- Na temelju nacionalnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini na snazi je opća zabrana regrutiranja djece.
- Zakon o obrani Bosne i Hercegovine definira oružane snage kao jednu vojnu silu koju organizira i kontrolira Bosna i Hercegovina i imaju aktivnu i rezervnu komponentu, a kao instituciju Bosne i Hercegovine čine je pripadnici iz reda sva tri konstitutivna naroda i reda ostalih, u skladu s Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine. Iz navedenog se vidi da na teritoriji BiH ne postoje nikakve oružane grupe, niti ima grupa koje su našle utočište na njezinoj teritoriji. U članku 7. i 8. istoga zakona propisano je da Bosna i Hercegovina osigurava transparentnu, demokratsku, civilnu kontrolu nad oružanim snagama. Na temelju ovih odredbi može se zaključiti da u Bosni i Hercegovini nema pregovora između države i oružanih snaga.

22) *Identificiranje djece koja su zbog svog ekonomskog i socijalnog statusa podložna praksama koje su suprotne Protokolu*

- Princip nediskriminacije predstavlja ustavno načelo zaštićeno člankom II točkom 4. Ustava Bosne i Hercegovine koji glasi „uživanje prava i sloboda predviđenih Ustavom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I Ustava (Aneks I Ustava čini i Konvencija o pravima djeteta) osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status. Također, u svim drugim ustavima u Bosni i Hercegovini postoji jednaka odredba o zabrani diskriminacije i uživanja jednakih prava bez obzira na maloljetnost ili punoljetnost osobe.

23) *Informacije o mjerama poduzetim za sprječavanje napada na civilne objekte zaštićene prema međunarodnom humanitarnom pravu i drugim međunarodnim instrumentima, uključujući mjesta u kojima se općenito nalazi znatan broj djece*

- U Bosni i Hercegovini radi organizacije sustava zaštite i spašavanja, formirane su i operativno funkcioniraju entitetske uprave civilne zaštite i to Federalna uprava civilne zaštite Federacije Bosne i Hercegovine, Republička uprava civilne zaštite Republike Srpske, Odjel za javnu sigurnost Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Služba za civilnu zaštitu), te također na razini Bosne i Hercegovine Sektor za civilnu zaštitu u okviru Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Sektor za civilnu zaštitu Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine nadležan je za provedbu međunarodnih obveza i suradnju u provedbi civilne zaštite, koordiniranje djelovanja entitetskih službi civilne zaštite u Bosni i Hercegovini i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju

teritoriju Bosne i Hercegovine i donošenje programa i planova zaštite i spašavanja. U oblasti civilne zaštite Bosna i Hercegovina ostvarila je članstvo u međunarodnim organizacijama i institucijama iz oblasti zaštite i spašavanja i to: Međunarodnoj organizaciji civilne obrane - ICDO, Organizaciji za zabranu kemijskog oružja – OPCW, Paktu stabilnosti za Jugoistočnu Europu - DPPI, Vijeću Jugoistočne Europe za civilno - vojno planiranje za izvanredne situacije – CMEPC SEE, kojim Bosna i Hercegovina presjedavala u 2007. godini, Partnerstvo za mir – Euroatlansko partnersko vijeće i Komitet za civilnu zaštitu i institucije koje iz njega proizilaze. Zaključeni su bilateralni sporazumi o suradnji u oblasti zaštite i spašavanja i standardni operativni postupci o prelasku granice u slučajevima prirodnih i drugih nesreća s Republikom Hrvatskom i Crnom Gorom, a u proceduri zaključivanja su sporazumi s Republikom Makedonijom i Republikom Srbijom. Memorandum o razumjevanju i suradnji u oblasti zaštite i spašavanja potpisan je sa Danskom Agencijom za upravljanje u izvanrednim situacijama - DEMA (Memorandumom je osiguran paket pomoći i potpore razvoju sustava zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine) i Talijanskom nacionalnom agencijom „FORMEZ“. Izrađena je Strategije Bosne i Hercegovine za borbu protiv terorizma 2006.-2009 i koordinacija izrade državnog Programa zaštite od kemijskog oružja i odgovora na incidente i nesreće u koje su uključene kemikalije. Također, unaprijeđena je međudržavna koordinacija sa susjednim državama i koordinacija svih struktura sustava zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini.

24) Kampanje ili druge mjere poduzete na podizanju svijesti javnosti o načelima i odredbama Protokola

- U nastavnim planovima i programima u Bosni i Hercegovini, kako u osnovnim tako i usrednjim školama, postoji predmet pod nazivom „Osnovi demokratije i ljudska prava“ koji djeci osnovnih i srednjih škola pruža temeljna znanja o odredbama Konvencije o pravima djeteta i njezinim pratećim protokolima. Također, predmet demokratija i ljudska prava izučava se u okviru nastavnih planova i programa pravnih i drugih fakulteta sveučilišta u Bosni i Hercegovini.
- Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine, koje djeluje pri Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, također je poduzelo niz radnji na podizanju svijesti javnosti o pravima djeteta, kao što su izrade publikacija i brošura, održavanje javnih kampanja radi edukacije javnosti o pravima djeteta kao npr. Akcijski plan za djecu 2002 – 2010 godina, Strategija za borbu protiv nasilja nad djecom, Strategija za borbu protiv HIV/AIDS, Strategija za borbu protiv zlouporabe droge, Analiza dječje zaštite u socijalnom sektoru, Analiza ostvarenja prava na obrazovanje djece, Kampanja zlouporabe djece u političke svrhe i sl.
- Mreža nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini, koja djeluju na polju zaštite prava djece, poprilično je razvijena i nezanemariv je njezin doprinos u upoznavanju i educiranju BiH javnosti o pravima djeteta. Također, nevladine organizacije permanentno upozoravaju vlasti na određene poteškoće i prepreke koje postoje u BiH društvu, a tiču se prava djeteta. Aktivnosti nevladinog sektora u ovoj oblasti odnose se na edukaciju, savjetodavni rad, preventivni rad, psihološko savjetovanje, socijalnu integraciju, animiranje i osnaživanje djece na učešće, zajedničko djelovanje s centrima za socijalnu skrb u pravcu educiranja

mentalo zdravih roditelje radi učvršćivanja veza roditelj-dijete i sl. U projektima koje realizira vladin i nevladin sektor uglavnom participiraju djeca, naročito u onim projektima koji se odnose na edukacije iz oblasti dječjih i međunarodnog humanitarnog prava. Nevladine organizacije najčešće identificiraju probleme ne terenu, nakon čega ih prezentiraju odgovornim institucijama vlasti i lokalnoj zajednici, da bi kroz zajedničko partnersko djelovanje pronašli odgovarajuće rješenje.

- Također, u pogledu pristupa obrazovanju i stručnoj obuci djece, važno je napomenuti da se u Bosni i Hercegovini implementira projekt Istraživanje humanitarnog prava (IHP), kojeg realizira Međunarodni komitet crvenog križa (MKCK) zajedno s domaćim vlastima. Razvoj projekta IHP započeo je 1999. godine uspostavljanjem mreže od 20 lokacija iz svih dijelova svijeta kako bi se utvrdili interesi i okupila neformalna međunarodna skupina stručnjaka, uključujući predstavnike ministarstva obrazovanja, nacionalnih društava Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca i specijaliziranih organizacija, kao i neovisne stručnjake na polju obrazovanja. Mreža je u procesu istraživanja i stvaranja nastavnog programa pružila informacije iz ugla lokalnih obrazovnih sredina, provedbom 35 diskusija fokusnih skupina s više od 600 mladih ljudi. Kvalitativni podaci prikupljeni u procesu konzultacija pomogli su u oblikovanju pojedinih nastavnih modula. Pridružene članice mreže su također sagledavale i/ili iskušavale prototipne materijale sa skupinama mladih ljudi, te su osigurale informacije izuzetno važne za proces razvijanja nastavnog programa. Konzultacijama je u velikoj mjeri potvrđena radna hipoteza koja leži u temelju razvoja IHP modula, **a to je da se etička istraživanja humanitarnog prava i ratna iskustva poimaju kao relevantno i svrsishodno učenje bez obzira na iskustvo oružanog sukoba lokalnog karaktera.** Dakle, što se tiče uključivanja ljudskih prava i humanitarnih principa u nastavne planove i programe, i u druge oblasti koje su relevantne za realizaciju prava djeteta u Bosni i Hercegovini, Međunarodni komitet crvenog križa podržava obrazovne vlasti u BiH u procesu integracije tematske cjeline iz međunarodnog humanitarnog prava (MHP) u nastavne planovima srednjih škola. Istraživanje humanitarnog prava (IHP) je međunarodni obrazovni program **za mlade ljude (djecu) od 13 do 18 godina starosti.** Cilj programa je da se adolescentima (djeci) predoče osnovne odredbe i principi međunarodnog humanitarnog prava (MHP), tj. skup odredbi usmjerenih na zaštitu života i ljudskog dostojanstva u vrijeme oružanog sukoba, te smanjenje i sprječavanje patnje i razaranja koje izaziva rat. Istraživanje humanitarnog prava (IHP) osmislio je Međunarodni komitet Crvenog križa/krsta (MKCK), u uskoj suradnji s Centrom za obrazovni razvoj (EDC) i uz aktivno učešće dvadeset zemalja iz cijelog svijeta. Program nudi trideset nastavnih sati obrazovnih aktivnosti. Zbog vlastite nadgradnje na iskustvima niza zemalja, ovaj program ima transnacionalni opseg i zahvata različite političke, društvene, religijske i kulturne kontekste, te se može jednostavno prilagođavati različitim obrazovnim sredinama. Skup materijala sastoji se od pet glavnih modula i didaktičkih sredstava za predavače i učenike. Moduli su sačinjeni tako da unapređuju istraživanje sljedećih područja:

1. Modul: priroda humanitarnog djela i uloga pasivnih promatrača;
2. Modul: potreba da se propisima reguliraju oružani sukobi i osnovni principi međunarodnog humanitarnog prava;
3. Modul: provedba i primjena međunarodnog humanitarnog prava, pitanje odgovornosti;
4. Modul: potreba da se osude i kazne oni koji krše odredbe;
5. Modul: potreba za humanitarnim djelovanjem i njegovi zahtjevi u vremenu oružanog sukoba.

- Program obuhvaća ukupno 30 sati aktivnosti i zamišljen je tako da predavačima pruži nastavni materijal koji se može uvrstiti u nastavni plan i program kao zaseban predmet, ili može biti dio nekoliko postojećih nastavnih predmeta. Program se može provoditi i kao izborna aktivnost poslije redovne nastave, ili izvan same škole, na primjer kroz razvojne programe za mladež ili ljetne kampove. Široki opseg povijesnih i suvremenih primjera oružanih sukoba iz cijelog svijeta, kao i temeljna etička pitanja koja se postavljaju, sasvim jasno su vezani za predmete kao što su državno uređenje i građanska dužnost, sociologija, filozofija, pravo i književnost. Interaktivne nastavne metode i kritička pedagogija IHP-a mogu doprinijeti jačanju mnogih akademskih i životnih vještina kao što su komunikacija, izražavanje neslaganja uz dužno poštovanje, zaključivanje, istraživanje, rješavanje problema i kritičko razmišljanje.

Primarni nastavni cilj IHP-a je pomoć mladim ljudima da usvoje principe humanosti u svakodnevnom životu, kao i načinu na koji mladi procjenjuju dešavanja u svojoj zemlji i inozemstvu. To posebno može podići njihovu:

- a) svijest o ograničenjima i različitim oblicima zaštite koji se primjenjuju u situacijama oružanih sukoba;
- b) razumijevanja višestrukih aspekata međunarodnog humanitarnog prava, složenosti njegove primjene, kao i humanitarnih pitanja;
- c) zanimanja za trenutna međunarodna dešavanja i humanitarno djelovanje;
- d) sposobnosti da se konfliktne situacije u zemlji i inozemstvu promatraju iz humanitarne perspektive;
- e) aktivnog učestvovanja u radu u zajednici ili drugim oblicima angažmana u korist najugroženijih pripadnika društva.

- IHP je zamišljen na način da ga **provode ministarstva obrazovanja** (agencije za provedbu) i – gdje god je to moguće - u suradnji s nacionalnim društvima Crvenog križa/krsta i Crvenog polumjeseca (lokalni partneri). Specijalizirane organizacije također mogu koristiti program u neformalnim situacijama. Iskustvo pokazuje da je provedba najefikasnija i da se najbolji rezultati postižu u situacijama u kojima su angažirani organi vlasti zaduženi za obrazovanje, u kojima su organi vlasti preuzeli vlasništvo nad programom, te u kojima je uloga MKCK ograničena na pružanje tehničke i akademske podrške. Ipak, u svim datim zemljama MKCK djeluje uz punu suradnju sa nacionalnim društvima i organima vlasti zaduženim za obrazovanje. Strateški cilj je da **edukacija iz humanitarnog prava bude sasvim prihvaćena i uvrštena u obvezno obrazovanje u zvaničnim srednjoškolskim nastavnim programima** širom svijeta. Pokušavajući da ostvari taj cilj i olakša proces, MKCK djeluje kao

katalizator tako što pruža tehničku i akademsku pomoć agencijama za provedbu, uz pomoć u obučavanju i profesionalnom obrazovanju predavača. Bazični paket Istraživanje humanitarnog prava koji se provodi u Bosni i Hercegovini sastoji se od minimum devet sati. *Sadržaj: (9 sati koji je minimum za oblast Istraživanje humanitarnog prava)*

- I.** PRVI SAT Što promatrači mogu učiniti?
 - II.** DRUGI SAT Dilema promatrača
 - III.** TREĆI SAT Utjecaj promatrača
 - IV.** ČETVRTI SAT Ograničenja razaranja i osnovna pravila međunarodnog humanitarnog prava
 - V.** PETI SAT Ljudska prava i međunarodno humanitarno pravo
 - VI.** ŠESTI SAT Otkrivanje kršenja međunarodnog humanitarnog prava
 - VII.** SEDMI SAT Načela pravde
 - VIII.** OSMI SAT Sankcioniranje kršenja Međunarodnog humanitarnog prava
 - IX.** DEVETI SAT Humanitarna akcija - Odgovor na posljedice rata
- Kao što se vidi iz gore priloženog: koncept ljudskog dostojanstva se provlači kroz sve teme, izučavaju se osnovna pravila međunarodnog humanitarnog prava po kojima su djeca jedna od zaštićenih skupina, istražuju se koplementarnosti između međunarodnog humanitarnog prava i prava ljudskih prava, školski sat na temu djece vojnika nije u bazičnom paketu tj. on je opcijski i u ovisnosti od nahođenja obrazovnih vlasti može se uvrstiti u bazični paket
 - Ovaj Projekt koji se trenutno implementira u Bosni i Hercegovini i u fazi je njegove integracije u Republici Srpskoj, Zeničko-dobojskom kantonu i Brčko Distriktu.

DIO III

ZABRANA I SRODNA PITANJA

Članak 1,2,4 stavak 1 i 2

25) *Informacija o odredbama kaznenih i drugih zakona koje se smatraju bitnim za provedbu odredbi Protokola i imaju za cilj zabranu učešća djece u oružanim sukobima i zastara kaznenog gonjenja za takva djela*

- Kazneni zakon Bosne i Hercegovine (osnovni zakon i izmijenjeni – zakon BiH) nije predvidio kao posebno kazneno djelo uključivanje djece u oružane sukobe, međutim, ovo kazneno djelo je sankcionirano posredno na sljedeći način:
- U članku 162.a Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 37/03) propisano je da onaj tko protivno Zakonu o obrani Bosne i Hercegovine ili Zakonu o oružanim snagama Bosne i Hercegovine organizira, obučava, oprema ili mobilizira vojnu snagu na teritoriju Bosne i Hercegovine, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.
- Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine u članku 9. stavak (1) točka h) među opće uvjete za prijem u profesionalnu vojnu službu propisuje da osoba koja se prima mora imati najmanje 18 godina života. Također, članak 79. Zakona o obrani Bosne i Hercegovine propisuje ukidanje vojne obveze na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, i to počev od 1.1.2006.godine.
- Dakle, svatko onaj tko bi organizirao, obučavao, opremao ili mobilizirao osobe mlađe od 18 godina života počinio bi kazneno djelo „Protuzakonitog formiranja vojnih snaga“ za koje je propisana kazna zatvora od pet do dvadeset godina zatvora.
- Zastara kaznenog gonjenja predviđena Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine za kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora preko 3 godine je 10 godina, za kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora preko 5 godina rok zastare je 15 godina, dok je za kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora preko 10 godina rok zastare kaznenog gonjenja 20 godina. Kazneni progoni i izvršenje kazne ne zastarijeva za kaznena djela genocida, zločina protiv čovječnosti te ratnih zločina, kao ni za ostala kaznena djela za koja po međunarodnom pravu zastara ne može nastupiti.
- U sudskoj praksi Bosne i Hercegovine nisu zabilježeni primjeri prijavljenih i presuđenih slučajeva za organiziranje, obučavanje, opremanje ili mobiliziranje osoba mlađih od 18 godina, a smatramo važnim ponovno napomenuti da je Zakonom o obrani Bosne i Hercegovine od 1.1.2006.godine ukinuta vojna obveza na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

26) Odredbe zakona koje su na snazi, a u suprotnosti su odredbama Protokola i smatraju se preprekom za njegovu provedbu

- Odgovor na pitanje dat u dijelu izvješća pod brojem 10) – *analiza faktora i poteškoća koji utječu na stupanj ispunjenja obveza vlasti Bosne i Hercegovine prema Fakultativnom protokolu.*

27) Da li je Bosna i Hercegovina potpisnica Dopunskih protokola I-II uz Konvencije iz 1977. godine, Konvencije MOR-a (ILO) 182. o zabrani i eliminaciji najtežih oblika rada djece i Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda (1998)

- U Aneksu I Ustava Bosne i Hercegovine, kao sporazumi o ljudskim pravima koji se izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini, nalazi se i Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine i Ženevske konvencije I –IV o zaštiti žrtava rata i Dopunski protokoli I -II uz Konvencije iz 1977. godine. Također, među najznačajnije međunarodne dokumente vezne za realizaciju prava djeteta koje je Bosna i Hercegovina do sada ratificirala navodimo sljedeće: UN Konvencija o pravima djeteta, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i pornografiji, Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o uključenosti djece u oružanim sukobima, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Fakultativni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece, Konvencije MOR-a (ILO) 182. o zabrani i eliminaciji najtežih oblika rada djece, Konvencije MOR-a (ILO) 138. o minimalnoj starosti za zasnivanje radnog odnosa, Protokol za sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjuje UN Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, Haška Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu. Također, Bosna i Hercegovina je potpisala i Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda (1998), ratificirala ga i prihvatila nadležnost Međunarodnog kaznenog suda.

28) Informacije o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba, kao što su privatne, vojne ili sigurnosne kompanije, za radnje i aktivnosti nabrojane u Protokolu

- Odgovor na pitanje sadržan u dijelu izvješća pod točkom 29) - *Informacija o odredbama kaznenih i drugih zakona koje se smatraju bitnim za provedbu odredbi Protokola i imaju za cilj zabranu učešća djece u oružanim sukobima i zastara kaznenog gonjenja za takva djela.*

29) Informacija o tomu koje nacionalne zakonske odredbe predviđaju uspostavljanje eksteritorijalne nadležnosti nad ozbiljnim kršenjem

međunarodnog humanitarnog prava i da li je do sada država ugovornica primjenjivala svoju nadležnost nad regrutiranjem djece kao ratni zločin

- Ovdje je potrebno naglasiti značaj Rimskog statuta kojim se osniva Međunarodni kazneni sud sa sjedištem u Hagu (1988), kojeg je 5.3.2002.godine odlukom o ratifikaciji prihvatila Bosna i Hercegovina, a stupio na snagu 1.7.2002.godine. Pristupanjem međunarodnim dokumenatima iz oblasti ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava vlasti Bosne i Hercegovine su prihvatile obvezu poduzimanja svih zakonodavnih mjera potrebnih radi propisivanja odgovarajućih kaznenih sankcija protiv osoba koje su izvršile, ili koje su izdale naređenje da se izvrši koja od teških povreda iz ovih dokumenata. Zbog izuzetne važnosti u primijeni ovih dokumenata u domaćem pravnom sustavu, princip legaliteta podignut je na razinu ustavne kategorije (a ne kaznenog zakona), na način da je utvrđena mogućnost izravne primjene prava iz Aneksa I Ustava Bosne i Hercegovine i Aneksa Ustava Federacije Bosne i Hercegovine (Instrumenti za zaštitu ljudskih prava koji imaju pravnu snagu ustavnih odredaba), a u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH i posebnim propisivanjem načela zakonitosti.
- S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina u razdoblju 1992-1995 prošla kroz period tragičnog sukoba i da su do sada vođeni postupci protiv optuženih za ratne zločine od strane Međunarodnog kaznenog suda i domaćih sudova, ni u jednom procesuiranom slučaju predmet optužbe nisu bila djeca niti je bilo kome ko je optužen za ratni zločin stavljeno na teret uključivanje djece u oružani sukob.

30) *Zakoni, politike i prakse država koje se odnose na ekstradiciju osoba optuženih da su počinile kaznena djela navedena u Protokolu, uključujući međunarodne sporazume za suradnju sa susjednim državama ugovornicama u pogledu istrage*

- Osnivanjem Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, Rezolucijom 808 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, Sudu je povjeren mandat da kazneno goni osobe odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava koja su počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991.godine. Mandat Suda ustupljen je nadležnim institucijama u Bosni i Hercegovini kada su osumnjičeni za djelo kršenja međunarodnog humanitarnog prava nižeg i srednjeg ranga. U cilju kvalitetnijeg vođenja istraga i procesuiranja osoba osumnjičenih za ovakva djela Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine-Posebni odjel za ratne zločine i Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju u rujnu 2005.godine zaključili su „Memorandum o razumijevanju između Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine-Posebnog odjela za ratne zločine“, kojim potpisnice reguliraju međusobnu suradnju u pogledu zahtjeva za pomoć, pristupa dokumentima, pristupa izjavama svjedoka, kontakta sa svjedocima i svjedocima za koje postoje zaštitne mjere, pristup izvješćima, vještacima i sl. U cilju šire regionalne suradnje radi kvalitetnijeg vođenja istraga i procesuiranja osoba osumnjičenih za teška kršenja međunarodnog

humanitarnog prava koja su počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991.godine, imamo pozitivne primjere međunarodno-prave suradnje između država bivše Jugoslavije. Također, 2005.godine sklopljen je trilateralni sporazum o dijeljenjima informacija na neformalnoj osnovi uz zaobilaznje dugotrajne pravne procedure koju iziskuju protokoli međudržavne suradnje. Potpisivanjem ovoga sporazuma otpočela je funkcionalna suradnja između pravosuđa i policije u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini u oblasti zaštite i dovođenja svjedoka u sudove drugih zemalja.

- Ponovno napominjemo da su do sada vođeni postupci protiv optuženih za ratne zločine od strane Međunarodnog kaznenog suda i domaćih sudova i izricane presude za djela teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava, a da ni u jednom procesuiranom slučaju predmet optužbe nisu bila djeca niti je bilo komu ko je optužen za ratni zločin stavljeno na teret uključivanje djece u oružani sukob.

DIO IV

ZAŠTITA, OPORAVAK I REINTEGARCIJA

Članak 6 stavak 3

31) Informacije o mjerama koje su poduzete kako bi se osiguralo da se prava i najbolji interes djece žrtava praksi poštuju i da im se pruži pomoć u društvenoj integraciji, dajući posebnu pozornost spajanju obitelji, fizičkom i psihološkom oporavku djece

- *Prilikom razmatranja inicijalnog izvješća Bosne i Hercegovine o provedbi Konvencije o pravima djeteta (CRC/C/11/Add. 28) na 1030. i 1031. zasjedanju (CRC/C/SR. 1030 i 1031) koje je održano 19.5.2005.godine, a zaključna razmatranja usvojena na 1052. zasjedanju koje je održano 3.6.2005.godine, Komitet o pravima djeteta je u dijelu izvješća koji se odnosi na djecu u oružanom sukobu izrazio zabrinutost zbog informacije da je 1992.godine i kolovoza 2000.godine od mina nastradalo ukupno 4.371 osoba, od čega oko 300 djece. Također, izrazio je zabrinutost zbog informacije da još uvijek ima milijun neuklonjenih mina u oko 30.000 minskih polja širom zemlje, od kojih se neka nalaze u blizini škola i dječjih igrališta, kao i zbog činjenice da, prema podacima Crvenog križa, svakog mjeseca 50 djece pati od posljedica ove situacije. Komitet je nadalje izrazio zabrinutost stanjem djece koja su žrtve oružanog sukoba, naročito u smislu posljedica na njihovo fizičko i psihološko stanje. U vezi s naprijed navedenim, Komitet je preporučio vlastima BiH da nastave s provedbom kampanje za podizanje svijesti o minama, pokrene programe deminiranja kao stvar od prioritetnog značaja i proširi psihološku i socijalnu pomoć djeci koja su nastradala od eksplozije mine ili trpe druge posljedice oružanog sukoba.*
- U Bosni i Hercegovini je od 1996. do 2006.godine od mina stradalo ukupno 1576 stanovnika. Mjesečni prosjek broja žrtava je u zadnje 2 godine bio u neprekidnom opadanju i u 2004. godini je iznosio 4-5 žrtava od mina mjesečno. U 2005 godini je bilo ukupno 19 žrtava. U zadnjih par godina najviše stradaju odrasli, dok se broj djece značajno smanjuje. Većina područja gdje su se nesreće desile su bila obilježena, a glavni razlozi ulaska u sumnjiva područja su egzistencijalne prirode: sječa šume, ispaša stoke, lov, sakupljanje metala, te berba ljekovitog bilja. Statistika Centra za uklanjanje mina u BiH (BHMACH) o nastradalim od mina i NUS-a u Bosni i Hercegovini razvrstana po starosnim i drugim kategorijama za period 1996. – 2005.godina predstavljena je tabelarnim prikazima.⁹ Podaci prikazani u tabelama razvrstani su, između ostalog, i po broju nastradalih po starosnim kategorijama, uključujući broj djece nastradale od mina i NUS-a u BiH. Podaci kojima raspolaže Centar za

⁹ Tabele statistika o nastradalim od mina i NUS-a u BiH razvrstane po sezonskim varijacijama, varijacijama po kantonima i varijacijama po regijama. Podaci u tabelama prikupljeni su i kompilirani kroz suradnju Međunarodnog komiteta Crvenog križa (MKCK) i osoblja i mreže volontera Društva crvenog križa BiH (DCKBiH) u oba entiteta.

uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini (BHMACH) o nastradalim od mina u periodu 2006. – 2007. godina, nisu razvrstani po starosnim kategorijama, a postoje općenito podaci da se u periodu siječanj-prosinac 2006.godine dogodilo ukupno 19 minskih nesreća u kojima je stradalo 35 osoba, a u periodu 2007.godine, dogodilo se ukupno 7 minskih incidenata u kojima je povrijeđeno 7 osoba, od kojih su dvije smrtno stradale.

- Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na svojoj sjednici održanoj 12.10.2004.godine usvojilo dokument - Strategiju protuminskih akcija Bosne i Hercegovine. Strategija predstavlja osnovni dokument za izvođenje operacija humanitarnog deminiranja i drugih protuminskih akcija. Potreba za razvojem cjelovite strategije protuminskih akcija u Bosni i Hercegovini proizašla je iz brojnih faktora koji utječu na odvijanje procesa deminiranja, a najvažniji su bili sljedeći: svijest građana o dugoročnoj opasnosti od mina i stvoreno široko javno mišljenje o problemu mina, nemogućnost obnove ekonomskih i prirodnih resursa zbog zagađenosti minama, spoznaja da osposobljenost domaćih kadrova i poznavanje minske situacije predstavlja preduvjet za dugoročno definiranje ciljeva i prepoznavanje najvažnijih projekata, definiranje politike koju će provoditi državni organi Bosne i Hercegovine, jer zemlje donatori i donatorske organizacije očekuju jasnu politiku protuminskih akcija. U ovoj strategiji definiran je problem financiranja aktivnosti predviđenih Strategijom na način da su ekonomska situacija i razina budućeg ekonomskog razvoja zemlje takvi da će biti potrebna dugoročna potpora međunarodne zajednice i zemalja donatora za period realizacije ove Strategije. U proteklom periodu državni organi BiH su preuzeli odgovornost za protuminske minske akcije i značajnije participiraju u osiguravanju vlastitih sredstava za humanitarno deminiranje i druge protuminske akcije. Oni učestvuju u razvoju strukture za upravljanje procesom humanitarnog deminiranja, u skladu s međunarodnim normama i stvaranjem pozitivne zakonske regulative. Trenutni stručni, ljudski i tehnički resursi koji postoje u Bosni i Hercegovini omogućuju uspješnu realizaciju postavljenih ciljeva i planova.
- Pomoć žrtvama mina u Bosni i Hercegovini, među koje spadaju i djeca, predstavlja sveobuhvatan proces koji uključuje medicinsku, psihološku, društvenu i ekonomsku komponentu u cilju potpune socio - ekonomske reintegracije žrtava mina u društvu.
- Domaće i strane organizacije i institucije koje su u Bosni i Hercegovini uključene u postupak pomoći žrtvama mina su sljedeće: Ministarstvo zdravlja Federacije BiH, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite Republike Srpske, International Rehabilitation Center, Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije BiH, UNICEF, Društvo crvenog krsta/križa, Crveni krst Republike Srpske, Crveni križ Federacije Bosne i Hercegovine, HOPE 87, Stop Mines, LSN Tuzla, MercyCorps, Scotland , ECO sportska grupa, UDAS, ITF, ICRC, Response International, BHMACH, Unija civilnih žrtava rata-Kanton Sarajevo, Savez za sport i rekreaciju invalidnih lica RS Banja Luka, Multidisciplinarno društvo za unapređenje mentalnog i socijalnog zdravlja Sarajevo, Udruženje-udruga ortopedске tehnike u BiH.
- Ove institucije i organizacije su glavni nositelji aktivnosti pomoći žrtvama mina u BiH. Iste su izravno ili neizravno uključene u aktivnosti pomoći žrtvama mina i kroz

edukaciju, medicinsku i psihosocijalnu rehabilitaciju, ekonomsku reintegraciju, zagovaranje, zakonsku i operativnu regulativu, koordinaciju i finansiranje aktivnosti pomoći žrtvama mina, doprinose uspješnom ostvarenju strateških i operativnih ciljeva.

- Trenutne aktivnosti, odnosno projekti koji se provode na polju pomoći žrtvama mina i nositelji tih aktivnosti su sljedeći:
- **Organizacija:** LSN **Naziv projekta:** Pružanje široke podrške mreži LSN BH u pomoći kod povezivanja žrtava mina sa postojećim uslugama iz oblasti zdravlja, ekonomskih mogućnosti i prava te pružanje odgovarajućih sredstava za njihov povratak u život. **Aktivnost:** Razvoj usluga na terenu kroz trening i podsticanje osoba sa onesposobljenjem, povezivanje amputiraca sa uslugama koje su im potrebne da se integriraju u društvo i postanu produktivni članovi svojih porodica i lokalnih zajednica. **Lokacija:** Tuzla, Dobož Istok, Dobož, Banja Luka, Bugojno, Mostar, Trebinje, Bihać, VelikaKladuša, Sarajevo, Goražde i Bijeljina.
- **Organizacija:** UDAS **Naziv projekta:** Streljački klub "UDAS" **Aktivnost:** Razvoj sporta za žrtve mina **Cilj projekta:** Socijalna integracija
- **Organizacija:** UDAS **Naziv projekta:** Vajarsko likovna radionica **Aktivnost:** Izrada raznih predmeta, od gas betona, drveta, gline, umjetničke slike,organizovanje izložbi **Cilj projekta:** Skretanje pažnje javnosti na potrebe i mogućnosti žrtava mina, kao i socijalna integracija samih učesnika
- **Organizacija:** UDAS **Naziv projekta:** Kreativna grupa žena sa amputacijom **Aktivnost:** Izrada nakita, ukrasa od stakla **Cilj projekta:** Samopomoć, uključenje u društvena dešavanja
- **Organizacija:** UDAS **Naziv projekta:** Psihološko savjetovalište za žrtve mina **Aktivnost:** Grupni i individualni rad stručnog lica sa žrtvama mina **Cilj projekta:** Psihološka pomoć žrtvama mina u prevazilaženju trauma stresa i prihvatanja gubitka ekstirmiteta
- **Organizacija:** ECO SPORTSKA GRUPA **Naziv projekta:** Nastavak i valorizacija prethodnog projekta rehabilitacije i rekreacije žrtava mina u BiH kroz ronilačke aktivnosti **Aktivnost:** Obuka za rad sa licima sa onesposobljenjem odnosno trening menadžmenta ECO SPORTSKE GRUPE i standardizacija obuke na međunarodnom i BiH nivou. Periodični minikampovi na rijekama (Una, Vrbas, Neretva) Radionica za učenje za rad sa epoksidnim smolama i napredna obuka za više ronilačke kategorije **Cilj projekta:** Da se nastavi sa takvim sadržajima koji će kod žrtava mina nastaviti sa povećanjem fizičke i psihičke stabilnosti i snage u cilju realizacije budućih projekata. Da se uz pomoć sadržaja žrtve mina i dalje bolje osjećaju i pobošavaju svoje opšte stanje. Da putem novih sadržaja dobiju nove informacije, znanja i vještine vezane za mogućnost zaposlenja ili sticanja novčane dobiti za sebe ili svoju porodicu. Da sadržajem i pojavnim oblicima projekta održi pažnja državnih autoriteta u cilju nastavka kampanje za zaštitu stanovnika BiH od mina, a u skladu sa usvojenom Strategijom pomoći žrtvama mina. Da Iskustva i znanja stečena ovim projektom budu poticaj za realizaciju sličnih u regionu i dalje. Da se žrtve mina koji su se posebno

istakli sa motiviranošću i znanjem aktiviraju kao osobe koje će asistirati u osnovnoj obuci na bazenima i plitkim vodama u budućim projektima i aktivnostima. Da se nastavi sa procesom inoviranja sadržaja budućih projekata u radu sa hendikepiranim – žrtvama mina i njegovog širenja na druge države i regione. Da se i ovaj projekat involvira u dio strategije za pomoć žrtvama mina.

- **Organizacija:** STOP MINES **Naziv projekta:** Održiva profesionalna rehabilitacija za žrtve mina **Lokacija:** Republika Srpska **Aktivnost:** Davanje beskamatnih kredita za održavanje različitih ekonomskih programa.
- **Organizacija:** Mercy Corps Scotland **Naziv projekta:** Ekonomska podrška preživjelim žrtvama mina (90 osoba) **Aktivnost:** Ekonomska podrška za 90 preživjelih žrtava mina na području 13 opština na području sjeveroistočne BiH i Brčko distrikta. Projekat se implementira u partnerstvu sa Crvenim križem FBiH, Crvenim krstom RS i Crvenim krstom/križem Brčko distrikta. Ekonomska podrška se sastoji u održavanju malih biznisa obezbjeđenjem neophodnih sredstava za otpočinjanje i implementaciju istih. **Lokacija:** Brčko Distrikt BiH, Opštine: Sapna, Teočak, Čelić, Lopare, Posavina sa opštinama Šamac, Domaljevac, Orašje, Gradačac i Modriča, Doboj, Derventa **Donator:** Memorijalni fond Princeze Dijane.

DIO V

MEĐUNARODNA POMOĆ I SURADNJA

Članak 7 stavak 1

32) *Informacije o mjerama za jačanje međunarodne suradnje u pogledu provedbe Protokola , uključujući tehničku suradnju i financijsku pomoć*

- Aktivnosti vlasti Bosne i Hercegovine usmjerene na ostvarenje obveza utvrđenih ovom protokolom i općenito poboljšanju položaja djece u Bosni i Hercegovini, koje su navedene u prethodnim dijelovima ovoga izvješća, podupirane su od strane međunarodnih organizacija prisutnih u Bosni i Hercegovini kao što su Međunarodni fond za pomoć djeci (UNICEF), Save the Children Norway, Save the Childre UK, Amici dei Bambini, Međunarodni odbor crvenog križa (ICRC), Visoko povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), koje su pružale pomoć i jačale domaće kapacitete kroz tehničku suradnju i financijsku pomoć.

DIO VI

OSTALE ZAKONSKE ODREDBE

Članak 5

33) Domaći zakoni i drugi pravni akti, kao i odredbe međunarodnog prava obvezujuće za državu, koji su na snazi i smatraju se korisnim za ostvarenje prava djeteta

1. U Bosni i Hercegovini, na svim razinama vlasti, postoje brojni zakoni i drugi propisi koji garantiraju posebnu zaštitu djeci, a naročito:

- Obiteljski zakon,
- Kazneni zakon,
- Zakon o kaznenom postupku,
- Zakon o socijalnoj zaštiti,
- Zakon o dječijoj zaštiti,
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji,
- Zakoni o obrazovanju,
- Zakoni o Ombudsmenu,
- Zakoni o zdravstvenoj zaštiti,
- Zakon o javnim službama,
- Zakon o osnovnoj školi,
- Zakon o zaštiti osoba s mentalnim poremećajima,
- Zakon o omladinskom organiziranju,
- Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH,
- Odluka o formiranju Vijeća za djecu Bosne i Hercegovine,
- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH,
- Pravilnik o nastavnom planu i programu obrazovanja i odgoja za učenike lako mentalno ometene u razvoju,
- Pravilnik o odgoju i obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama u osnovnim i srednjim školama,
- Pravilnik o obrazovanju i obrazovanju djece pripadnika nacionalnih manjina,
- Zakon o sportu,
- Odluke o osnivaju Javnog fonda za dječju zaštitu,
- Pravilnik o načinu i postupku ostvarivanja prava zaposlenog roditelja da radi s jednom polovicom punog radnog vremena, radi pojačane njege i staranja o djetetu s psihofizičim smetanjama u razvoju,
- Izmjenama i dopune Statuta Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (članak 7. Statuta) koji je stupio na snagu 2. veljače 2007.godine
- Itd.

2. Međunarodni dokumenti ratificirani od strane Bosne i Hercegovine

Dejtonski mirovni sporazum i Aneks I Ustava BiH navode sljedeće sporazume o ljudskim pravima koji se izravno primjenjuju u BiH i to:

- Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine,
- Ženevske konvencije I –IV o zaštiti žrtava rata i Dopunski protokoli I-II uz Konvencije iz 1977. godine,
- Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i protokoli uz Konvenciju iz 1950. godine,
- Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine i Protokol uz Konvenciju iz 1966. godine,
- Konvencija o državljanstvu udatih žena iz 1957. godine,
- Konvencija o smanjenju broja osoba bez državljanstva iz 1961. godine,
- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije iz 1965. godine,
- Međunarodni pakt o građanskim, političkim pravima iz 1966. i Fakultativni protokoli uz Pakt iz 1966. i 1989. godine,
- Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine,
- Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine,
- Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nehumanih i ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja iz 1984. godine,
- Europska konvencija o sprečavanju mučenja i nehumanih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja iz 1987. godine,
- Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine,
- Konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji iz 1960. godine,
- Europska povelja o regionalnim jezicima ili jezicima manjina iz 1992. godine i
- Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina iz 1994. godine.

3. Među najznačajnije međunarodne dokumente vezane za realizaciju prava djeteta koje je Bosna i Hercegovina do sada ratificirala su:

- UN Konvencija o pravima djeteta
- Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i pornografiji
- Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o uključenosti djece u oružane sukobe
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
- Fakultativni protokol uz Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
- Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece
- Konvencije MOR-a (ILO) 182. o zabrani i eliminaciji najtežih oblika rada djece

- Konvencije MOR-a (ILO) 138. o minimalnoj starosti za zasnivanje radnog odnosa
- Protokol za sprječavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjuje UN Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala
- Haška Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu.

Članovi radne skupine koji su učestvovali u izradi Izvješća:

- g. Ivanka Taraba, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- g. Almina Jerković, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- g. Dragutin Čegar, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- puk Nusret Hadžikadunić, Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine;
- puk Radovan Radojičić, Ministarstvo obrane Bosne i Hercegovine;
- g. Emir Mehmedović, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine;
- g. Mihajlo Jovanović, Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;
- g. Zlatoljub Mišić, Ombudsmen Republike Srpske.